

Utjecaj krize uzrokovane pandemijom COVID19 na prerađivačku industriju Hrvatske

Bašić, Lucija

Undergraduate thesis / Završni rad

2021

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Economics and Business / Sveučilište u Zagrebu, Ekonomski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:148:326544>

Rights / Prava: [Attribution-NonCommercial-ShareAlike 3.0 Unported/Imenovanje-Nekomercijalno-Dijeli pod istim uvjetima 3.0](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-11**

Repository / Repozitorij:

[REPEFZG - Digital Repository - Faculty of Economics & Business Zagreb](#)

**Sveučilište u Zagrebu
Ekonomski fakultet
Preddiplomski stručni studij
Poslovna ekonomija – smjer Računovodstvo i financije**

**UTJECAJ KRIZE UZROKOVANE PANDEMIJOM COVID 19
NA PRERAĐIVAČKU INDUSTRIJU HRVATSKE**

ZAVRŠNI RAD

**Student: Lucija Bašić
JMBAG studenta: 0067557777
Kolegij: Osnove hrvatskog gospodarstva
Mentor: Izv. prof. dr. sc. Tomislav Sekur**

Zagreb, rujan 2021.

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Izjavljujem i svojim potpisom potvrđujem da je poslovni projekt isključivo rezultat mog vlastitog rada koji se temelji na mojim istraživanjima i oslanja se na objavljenu literaturu, a što pokazuju korištene bilješke i bibliografija.

Izjavljujem da nijedan dio rada nije napisan na nedozvoljen način odnosno da je prepisan iz necitiranog izvora te da nijedan dio rada ne krši bilo čija autorska prava.

Izjavljujem, također, da nijedan dio rada nije iskorišten za bilo koji drugi rad u bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili obrazovnoj ustanovi.

(vlastoručni potpis studenta)

(mjesto i datum)

SADRŽAJ

1. UVOD	1
1.1. Predmet i cilj rada.....	1
1.2. Metodologija rada.....	1
1.3. Struktura rada	2
2. PREGLED GLOBALNIH PANDEMIJA KROZ POVIJEST I POSLJEDICE KOJE SU OSTAVLJENE NA GOSPODARSTVO	3
2.1. Crna smrt – 14. stoljeće	3
2.2. Španjolska gripa – 20. stoljeće	5
2.3. Covid 19 – 21. stoljeće	6
3. UTJECAJ KRIZE UZROKOVANE PANDEMIJOM COVID 19 NA GOSPODARSTVO REPUBLIKE HRVATSKE.....	13
3.1. Gospodarska kriza i bruto domaći proizvod.....	13
3.2. Mjere zaštite u vrijeme pandemije.....	18
3.3. Nezaposlenost uzrokovana pandemijom	19
4. PRERAĐIVAČKA INDUSTRIJA U REPUBLICI HRVATSKOJ.....	22
4.1. Obilježja prerađivačke industrije u RH	22
4.2. Uloga prerađivačke industrije u gospodarskom razvoju RH.....	26
4.3. Analiza pojedinih grana prerađivačke industrije RH	28
4.4. Prerađivačka industrija i pandemija Covid 19.....	31
5. ZAKLJUČAK	38
LITERATURA:.....	41

1. UVOD

1.1. Predmet i cilj rada

Pandemija COVID-19 nastaje u prosincu 2019. u gradu Wuhan, u Kini, a kroz par mjeseci virus se proširio na brojne zemlje svijeta ostavljajući za sobom ogromne zdravstvene, ekonomske i društvene posljedice. Unatoč neizvjesnosti evolucije ove pandemije, već sada je vidljivo da COVID-19 mijenja makro okruženje svjetskog gospodarstva sa aspekata agregatne potražnje i ukupne ponude, prihoda od rada i trgovine na financijskim tržištima, a značajno utječe i na industriju koja je važan dio gospodarstva svake zemlje. Naime, industrijski rast može donijeti brojne pozitivne posljedice za cjelokupno gospodarstvo te samim time utjecati i na ostale ekonomske varijable. Među najvažnijim industrijama ističe se prerađivačka industrija koja podrazumijeva područja fizičke ili kemijske transformacije materijala, tvari ili sastojaka u novi proizvod, a sastoji se od različitih djelatnosti. Upravo je predmet istraživanja ovog rada utjecaj COVID -19 pandemije na prerađivačku industriju u Republici Hrvatskoj.

Cilj rada je, uz uvid u obilježja COVID-19 pandemije i njen utjecaj na gospodarstvo, pružiti detaljan uvid u njen utjecaj na prerađivačku industriju analizirajući pritom razdoblje prije pandemije i nakon njenog nastanka kako bi se uočile promjene.

1.2. Metodologija rada

Prilikom pisanja upotrebljavane su razne znanstvene metode kako bi se što bolje pojasnio predmet istraživanja. Metode analize i sinteze koristile su se pri raščlambi određenih pojmova i njihovog objašnjavanja. Metodom dedukcije primjenjuje se deduktivni način zaključivanja pri kojem se od općih sudova dolazi do posebnih i pojedinačnih zaključaka, dok se indukcijom temeljem analize pojedinačnih podataka dovode opći zaključci. Komparacijom se uspoređuju različiti pojmovi, dok deskripcija podrazumijeva opis teorijskih pojmova te odnosa, veza i procesa ili tijeka događanja prilikom definiranja predmeta istraživanja. Također, kroz rad su korišteni i tablični i grafički prikazi napravljeni na temelju dostupnih statističkih podataka.

1.3. Struktura rada

Rad se sastoji od pet poglavlja, a započinje uvodom u kojem se ukratko objašnjava predmet istraživanja i ciljevi koji se žele postići pisanjem rada, metodologija rada te sama struktura. Razrada počinje poglavljem koji donosi pregled globalnih pandemija kroz povijest i posljedice koje su ostavljene na gospodarstvo, fokusirajući se pritom na crnu smrt iz 14. stoljeća, španjolska gripu iz 20. stoljeća te aktualnu COVID-19 pandemiju iz 21. stoljeća. U drugom poglavlju razrade se pomoću dostupne literature i statističkih podataka daje uvid u utjecaj krize uzrokovane pandemijom na gospodarstvo Republike Hrvatske, pri čemu se posebno ističu pokazatelji BDP-a i nezaposlenosti, odnosno njihova promjena uslijed nastanka pandemije. Posljednjim poglavljem razrade detaljno se analizira prerađivačka industrija u Hrvatskoj, s naglaskom na utjecaj pandemije na navedenu industriju i njene grane. Na kraju rada izvedeni su najvažniji zaključci.

2. PREGLED GLOBALNIH PANDEMIJA KROZ POVIJEST I POSLJEDICE KOJE SU OSTAVLJENE NA GOSPODARSTVO

Tijekom povijesti dolazilo je do globalnih pandemija, koje su osim posljedica na smrtnost i zdravlje ljudi, ostavljale i ogromne posljedice na gospodarske pokazatelje zemalja diljem svijeta. Kako bi se približila tematika ovog rada te se pružila podloga za daljnje istraživanje u ovom poglavlju biti će dan pregled globalnih pandemija kroz povijest:

- crna smrt u 14. stoljeću,
- španjolska gripa u 20. stoljeću,
- pandemija COVID-19 u 20. stoljeću.

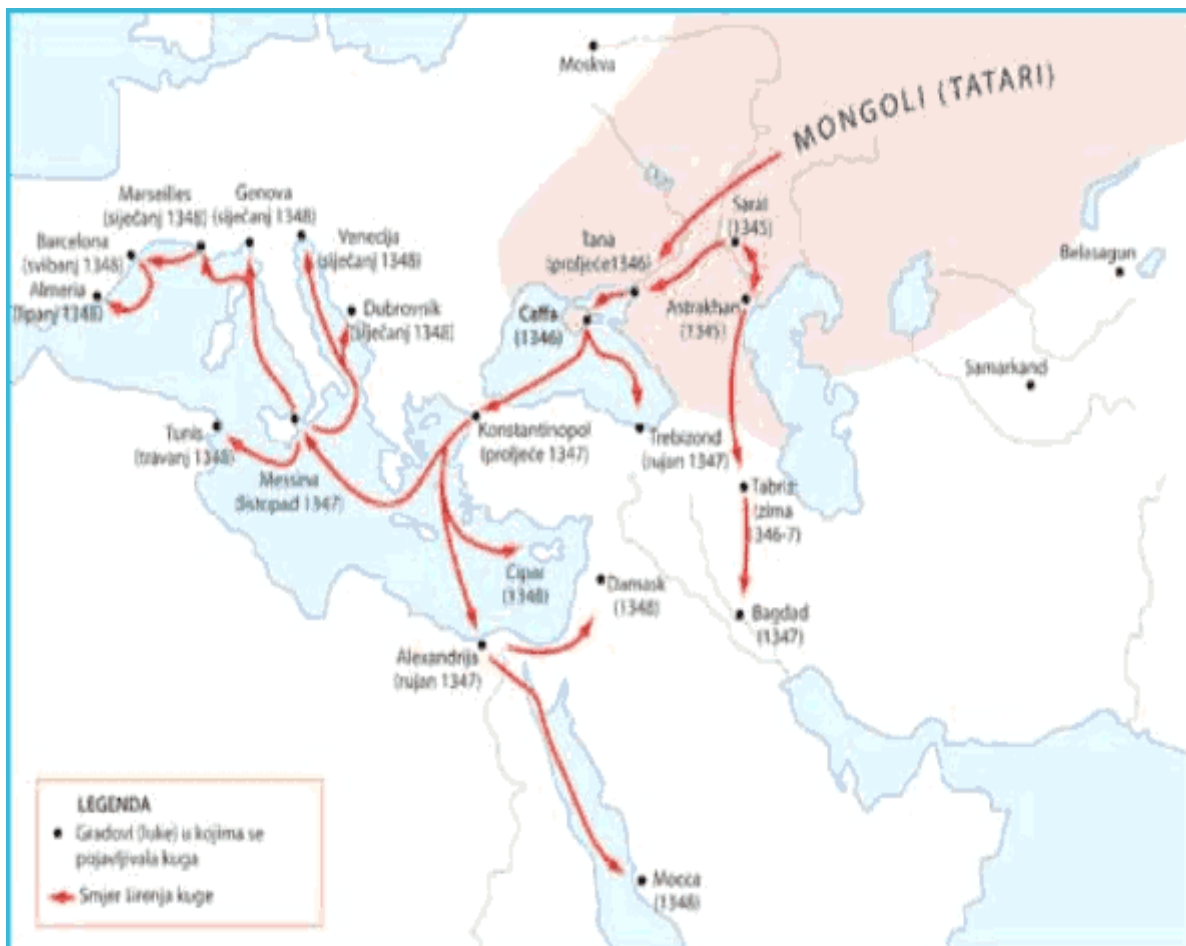
2.1. Crna smrt – 14. stoljeće

Kuga (lat. pestis) je jedna od najopasnijih, zaraznih, akutnih i epidemijskih bolesti, a unatoče tome što je bolest poznata tisućama godina, uzročnik ove bolesti otkriva se tek krajem 19. stoljeća. kada dvojica bakteriologa – Japanac Shibasabura Kitasato i Švicarac Alexandre Yersin – uspjevaju izolirati bacil kuge (Yersinija pestis ili Pasteurella pestis). Bacil kuge živi na divljim glodavcima, a buhe koje žive na tim glodavcima predstavljaju vektor prijenosa zaraze. (Ravančić, 2006).

Zabilježene su tri velike svjetske pandemije kuge, 541., 1347. i 1894. godine, svaki put uzrokujući razornu smrtnost ljudi i životinja širom nacija i kontinenata. U više je navrata kuga nepovratno promijenila društveno i ekonomsko tkivo društva. Crna smrt 1347. bila je prva velika europska epidemija kuge koja se dogodila u razdoblju od 14. do 18. stoljeća. 1346. u europskim je morskim lukama bilo poznato da je na istoku prisutna epidemija kuge, a 1347. kugu su iz Male Azije na Krim donijele tatarske vojske kana Janibega, koji su opsjedali grad Kaffa (danas Feodosya u Ukrajini), dnevnljanski trgovački grad na obali Crnog mora. Opsada Tatara bila je neuspješna i prije nego što su otišli, prema opisu Gabriela de Mussisa iz Piacenze, iz osвете su katapultirali preko zidova Kaffe leševa ljudi koji su umrli od Crne smrti. U panici su dnevnljanski trgovci bježali galijama s 'bolestima koje su ih grčile do kostiju' u Carigrad i preko Sredozemlja u Messinu na Siciliji, gdje je započela velika europska

pandemija. Do 1348. stiže u Marseille, Pariz i Njemačku, zatim u Španjolsku, Englesku i Norvešku 1349., te u istočnu Europu 1350. Tatari su napustili Kaffu i odnijeli kugu sa sobom šireći je dalje u Rusiju i Indiju. (Frith, 2012).

Širenje kuge tijekom polovice 14. stoljeća vidljivo je na slici 1.

Slika 1: Prikaz širenja kuge tijekom polovice 14. stoljeća

Izvor: Veterina Portal

U razdoblju od 1347. do 1350. godine Crna smrt je ubila četvrtinu stanovništva u Europi, preko 25 milijuna ljudi i još 25 milijuna u Aziji i Africi. Smrtnost je bila još veća u gradovima poput Firence, Venecije i Pariza gdje je više od polovice podleglo kugi. Druga velika epidemija dogodila se 1361. godine, pestis secunda, u kojoj je umrlo 10 do 20% europskog stanovništva. U to vrijeme dogodile su se i druge epidemije zaraznih bolesti s visokim mortalitetom, poput malih boginja, infantilnog proljeva i dizenterije. Do 1430. godine

europsko je stanovništvo bilo manje nego 1290. i neće se oporaviti prije pandemije sve do 16. stoljeća. (Frith, 2012).

Usljed modernizacijskih promjena do kojih dolazi potkraj 18. stoljeća dolazi do zaustavljanja epidemije kuge na europskom području. Navedene promjene nastaju kao posljedica stvaranja apsolutističkih država koje tokom 18. stoljeća prave važne korake kako bi se stvorila organizirana zdravstvena zaštita stanovništva. Među posljedicama tih promjena ističe se i učinkovito sprječavanje širenja epidemija. Ipak, u to vrijeme stupanj medicinskog znanja nije pružao mogućnost adekvatne zaštite od kuge. Habsburška Monarhija je uslijed čestih izbijanja epidemija stvorila sustav sanitarnih kordona, koji je velikim dijelom zaštitio stanovništvo Monarhije od te opake bolesti. Na tu je odluku utjecala zadnja velika epidemija kuge u Beču 1713. godine. (Veterina Portal).

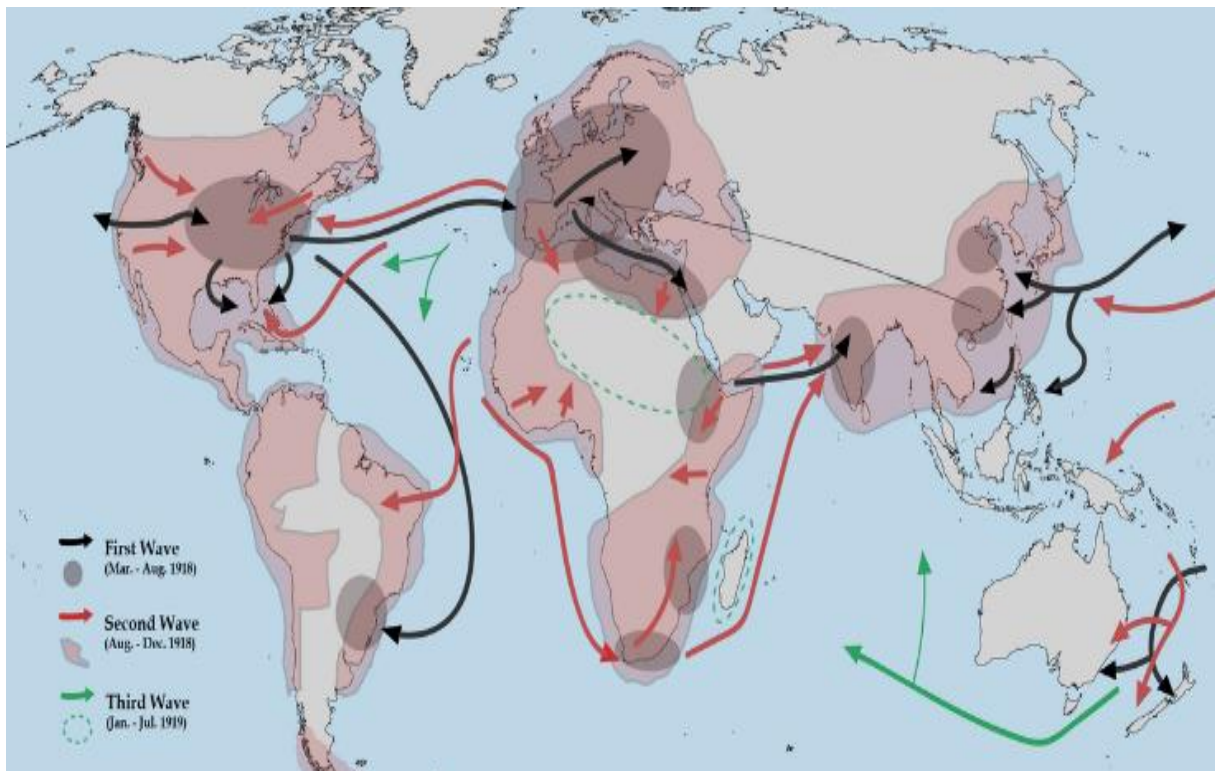
2.2. Španjolska gripa – 20. stoljeće

Španjolska gripa u trajanju od 1918. do 1919. godine bila je kratka, ali ozbiljna. Procjene broja smrtnih slučajeva u svijetu tijekom pandemije kreću se od 20 do 100 milijuna. Naime, pojedina istraživanja procjenjuju da je broj smrtnih slučajeva u svijetu od 1918. do 1920. bio 39 milijuna, sa prosječnom stopom smrtnosti od 2%. Do različitih procjena dolazi uslijed nepotpunih evidencija i različitih mišljenja o tome kako definirati protučinjeničnu smrtnost. Ipak, čak i najniža procjena (20 milijuna) je oko 2,5 puta veća od broja stradalih u Prvom svjetskom ratu. Podrijetlo virusa iz 1918. također je nejasno, a studije ukazuju na to da je virus možda potjecao iz Francuske, Kine ili Kansasa. Unatoč neizvjesnom podrijetlu, pandemija se općenito opisuje uz spominjanje niza valova. Prvi manje smrtonosni val bio je u proljeće i ljeto 1918. Drugi smrtonosniji val pogodio je mnoge zemlje od rujna do studenog 1918. Dvije trećine smrtnosti dogodile su se u 1918. Treći val dolazi u proljeće 1919., a četvrti val zahvatio je nekoliko zemalja 1920. godine. (Beach i sur, 2020).

Epidemija španjolske gripe smatra se najtežom i najopasnijom pandemijom modernog vremena koja je zahvatila čitavi svijet, a započela je u proljeće 1918. godine. Bila je to najveća prirodna katastrofa početkom XX. Stoljeća, a pposeban je slučaj, ne samo zbog relativno visoke smrtnosti i kasnijeg visokog mortaliteta, već prije svega zato što se najveći porast mortaliteta dogodio među osobama u dobnom rasponu od 20 do 40 godina. Posljedica toga je bio iznimno veliki broj brakova mladih odraslih koji su raskinuti zbog smrti jednog od

supružnika. Vrlo je malo zemalja 1918. godine imalo javne programe socijalnog osiguranja ili udovičke mirovine, pa su udovice s mnogo djece također imale velike ekonomske poteškoće. Značajan porast samoubojstava povezan s nepodnošljivim gubitkom supružnika, djece ili bliske rodbine zabilježen je u zemljama poput Sjedinjenih Država, Južne Afrike i Novog Zelanda. Ekonomski troškovi pandemije 1918–20. u Sjedinjenim Državama procijenjeni su na 100 milijardi dolara. (Mamelund, 2008).

Kretanje španjolske gripe u 20. stoljeću vidljiva je na slici 2.

Slika 2: Kretanje španjolske gripe u 20. stoljeću

Izvor: Africa Center for strategic studies

2.3. Covid 19 – 21. stoljeće

U prvom kvartalu 2020. godine cijeli svijet je pogodila COVID-19 kriza. Naime, u dijelovima Azije pojavio se dotad nepoznat virus, a ubrzano se šireći zahvatio je sve zemlje svijeta, što je ostavilo snažne posljedice na njihova gospodarstva. Pojedine zemlje su relativno kasno reagirale sa mjerama ili su pak ciljale na stvaranje kolektivnog imuniteta, što je dovelo do značajnog mortaliteta, posebice starijih skupina stanovništva i onih s kroničnim oboljenjima.

Kako bi se ograničilo širenje epidemije većina zemalja propisala je smanjivanje ili kompletnu zabranu socijalnih kontakata, što je dovelo i do ekonomskih posljedica. Nastavak rada donosi uvid u ekonomsku politiku za vrijeme COVID-19 krize na primjerima iz prakse.

Izbijanje pandemije korone (COVID-19) pogoršalo je globalno i američko gospodarstvo, zatvorivši glavne gospodarske sektore. Iako postoji značajna neizvjesnost u pogledu gospodarskog rasta Sjedinjenih Država, utjecaj pandemije je ozbiljan. Rekordno duga ekonomska ekspanzija Sjedinjenih Država završila je kao rezultat pandemije COVID-19, s prognozama duboke recesije 2020. godine. Odgovor ekonomske politike na pandemiju COVID-19 bio je značajan i neposredan. Tri poticajna paketa odobrio je Kongres Sjedinjenih Država u ožujku kako bi se maknuo negativan utjecaj na kućanstva i poduzeća. U travnju i lipnju također je odobren novi zakon za poboljšanje učinkovitosti programa obuhvaćenih u prethodna tri fiskalna paketa. Federalne rezerve Sjedinjenih Država smanjile su kamatne stope na nultu donju granicu, ponudile neograničeno kvantitativno ublažavanje i primijenile stare i nove alate politike usmjerene na održavanje funkcioniranja financijskih tržišta.

Kongres je usvojio pet zakona o poticajima kao odgovor na COVID-19: tri fiskalna paketa i dvije dopunske mjere, a zajedno su iznosili 13% BDP-a: (ECLAC, Digital repository):

- Prva faza: Zakon o dodatnim sredstvima za pripravnost i odgovor na koronavirus, 6. ožujka 2020. Prva faza obuhvaćala je 8,3 milijarde američkih dolara hitnih izdataka za savezne agencije koje se bore protiv širenja bolesti, uključujući 3,4 milijarde američkih dolara za potrebe Fonda za javno zdravstvo i socijalne usluge za istraživanje i razvoj novih cjepiva, terapiju i dijagnostiku; 1,9 milijardi američkih dolara za Centre za kontrolu i prevenciju bolesti (CDC) za potporu naporima države i lokalnih vlasti; i 1,6 milijardi američke dolara međunarodne pomoći.
- Druga faza: Obiteljski zakon kao odgovor na koronavirus, 18. ožujka 2020. predviđa plaćeno bolovanje, pomoć u hrani za ugroženu populaciju i financijsku pomoć za testiranje na koronavirus. Pružio je besplatno testiranje na COVID-19 za sve i zahtijevao je od manjih poslodavaca da osiguraju najmanje dva tjedna plaćenih bolovanja za mnoge pogođene krizom. Također je povećao financiranje lijekova, proširio osiguranje za slučaj nezaposlenosti i osigurao više novca za bonove za hranu, nastojeći pružiti osnovnu sigurnosnu

mrežu jer otkazi i slučajevi COVID-19 počinju utjecati na svaku državu. Financijska pomoć mobilizirana u prvoj i drugoj fazi bila je jednaka 0,5% BDP-a.

- Treća faza: Zakon o pomoći za koronavirus, pomoć i ekonomsku sigurnost (CARES), 27. ožujka 2020. Zakonodavci ovaj zakon nazivaju „fazom 3“ kongresnog odgovora na koronavirus, slijedeći Zakon o dodatnim odobrenjima za pripravnost i odgovor na koronavirus (6. ožujka 2020.) i Zakon o prvom odgovoru obitelji na koronavirus (18. ožujka 2020.). Treća faza odnosila se na ublažavanje štete nanesene pandemijom. Zakon je uključio više od 2 bilijuna američkih dolara (oko 11% BDP-a) u novu potrošnju i porezne olakšice, što ga čini najvećim paketom spašavanja u povijesti Sjedinjenih Država. Ključne odredbe Zakona o CARES-u uključuju sljedeće: 290 milijardi USD za pružanje jednokratnih provjera pojedincima; 260 milijardi američkih dolara za proširenje naknada za nezaposlenost; pomoć u hrani od 25 milijardi američkih dolara; 510 milijardi američkih dolara za sprečavanje bankrota poduzeća davanjem zajmova i jamstava za zajmove te podržavanjem programa Federalnih rezervi; 367 milijardi američkih dolara oprostivih SBA zajmova i jamstava za pomoć malim poduzećima koja zadržavaju radnike; 180 milijardi američkih dolara za bolnice i zdravstvenu zaštitu; 150 milijardi USD transfera državnim i lokalnim vlastima; preko 100 milijardi američkih dolara sredstava za obrazovanje, tranzitne sustave i međunarodnu pomoć; i 280 milijardi američkih dolara smanjenja poreza, odgađanja i kašnjenja.

Pandemija Covid-19 pogodila je Europu u ožujku 2020. Izračuni Međunarodnog monetarnog fonda (MMF) do travnja sugeriraju da se EU suočila s najvećim gospodarskim padom od Velike depresije 1930-ih. Očekivalo se da će pandemija imati i doista ima asimetrični utjecaj na države članice, kako zbog njihove različite razine, tako i zbog sposobnosti njihovih zdravstvenih sustava da se nose s tim. Međutim, s obzirom na to da je pandemija pogodila sve države bez diskriminacije, značilo je da su se sve države članice zagledale u rekordno visoke stope smanjenja BDP-a za 2020. godinu i rastuću nezaposlenost.

Pokušaj EU-a da oživi integraciju usredotočenjem na klimatske promjene i digitalizaciju gospodarstva odjednom se pokazao sekundarnim u odnosu na imperativ zaštite radnih mjesta i boljitka tradicionalnije vrste. Iako su se odredbe Pakta stabilnosti i rasta (SGP) brzo ublažile za financijsku godinu 2020. kako bi se vladama omogućilo da se izvuku iz neposredne krize (Europsko vijeće 2020a), to nije bila održiva opcija. Nekoliko država članica, poput Španjolske ili Italije, opterećene neviđenim iznosima duga koje neće moći vratiti i rastućom nezaposlenošću, mogle bi vidjeti ugroženu krhku ekonomsku i političku stabilnost. 'Posao kao i obično' više nije bio opcija: Covid-19 pozvao je na odgovor koji će zaštititi koheziju Unije u godinama koje dolaze. Kako su posljedice krize počele postajati sve jasnije, EU se suočila s kritičnom prekretnicom u svom okviru gospodarskog upravljanja, jer je više opcija iznenada postalo održivo i moguće u kratkom vremenskom razdoblju. Izgleda da odredbe Mehanizma oporavka i otpornosti (RRF) o zajedničkom izdavanju duga i izdašnim dodjelama bespovratnih sredstava državama koje su najviše pogođene sugeriraju da ekonomsko upravljanje prestaje biti ograničeno na svoje pravoslavne, regulatorne pretpostavke, a sada je dopunjeno i funkcijom redistribucije. U tom važnom pogledu otvara se mogućnost usvajanja alternativnih ekonomskih politika na razini Unije.

Od ožujka 2020. nadalje, baš kao i od 2008. do 9. godine, u „neokejnzijanskom“ duhu, mnoge su europske zemlje povećale svoje izdatke za suzbijanje hitnih slučajeva javnog zdravstva i za nadoknadu ekonomskih gubitaka zbog zaključavanja. Institucije EU podupirale su ovaj napor na dva načina. Prvo, Europska komisija usvojila je Privremeni okvir koji omogućava državama članicama da koriste potpunu fleksibilnost predviđenu pravilima o državnim potporama za potporu gospodarstvu i poduzećima (Europska komisija, 19. ožujka 2020.). Drugo, Vijeće je 23. ožujka dopustilo fleksibilnost fiskalnih pravila pokretanjem opće klauzule o bijegu iz Pakta stabilnosti i rasta (Europsko vijeće, 23. ožujka 2020.). Obje mjere mogu se opisati kao kontingentno učenje (tj. Promjene u stvarnom vremenu) i države članice su ih primile s olakšanjem. Europske institucije, iako s određenim zakašnjenjem, također su bile aktivne u stvaranju mehanizama i instrumenata za potporu vladama i poduzećima EU-a oslanjajući se na krizna iskustva europodručja. ESM, koji je stvoren kao odgovor na krizu u europodručju, odgovoran je za „Potporu krizi pandemije“ koja je puštena u rad 15. svibnja 2020. Fond je stvoren za pružanje jeftinih zajmova državama članicama europodručja do 2% njihovog BDP-a, ali isključivo za potporu izravnim i neizravnim troškovima zdravstvene zaštite koji se odnose na Covid-19. Njegov kapacitet je 240 milijardi eura. Vijeće je u travnju 2020. također odobrilo stvaranje privremenog fonda za oporavak (SURE) koji bi mogao

dijeliti zajmove za pomoć poslodavcima koji bi inače otpuštali radnike, ali i samozaposlenima. Njegov kapacitet je 100 milijardi eura. Konačno, Europska investicijska banka (EIB) u svibnju 2020. stvorila je zaštitnu mrežu za mala i srednja poduzeća koja bi mogla mobilizirati do 200 milijardi eura resursa za održiva poduzeća pogođena krizom (EIB nema datuma). (Taylor and Francis Group).

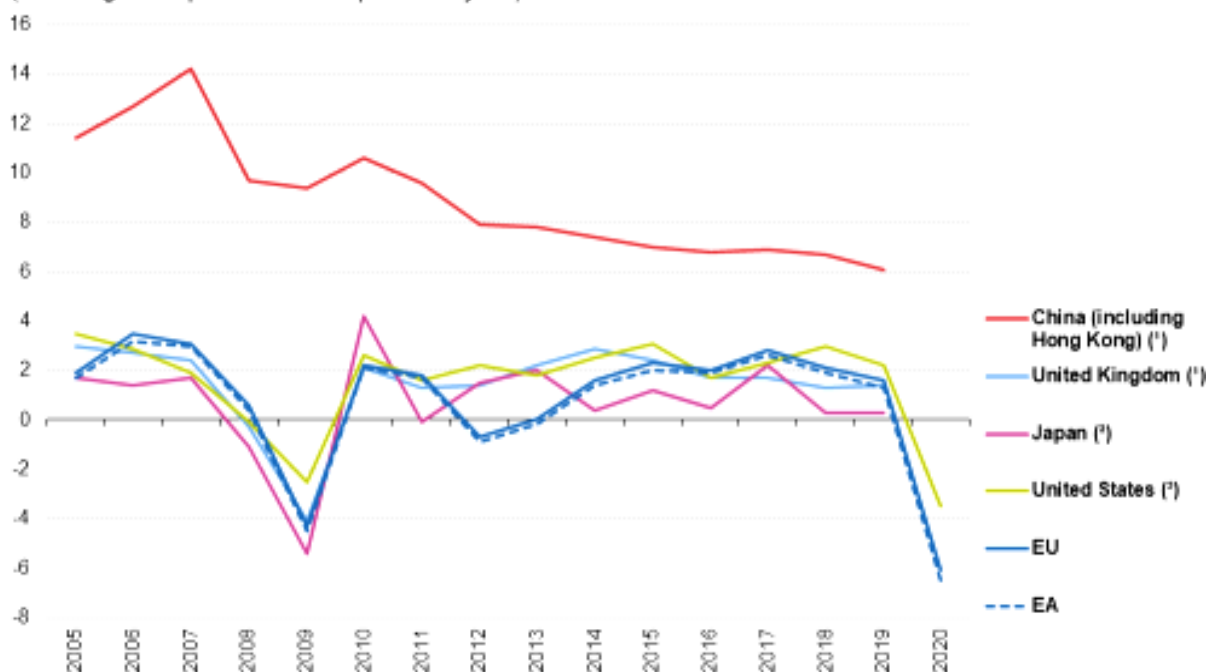
Ekonomska šteta uzrokovana pandemijom COVID-19 uvelike je posljedica pada potražnje, što znači da je manji broj potrošača spremnih kupiti robu i usluge dostupne u globalnom gospodarstvu. Ova se dinamika može jasno vidjeti u teško pogođenim industrijama poput putovanja i turizma. Kako bi usporile širenje virusa, zemlje su postavile ograničenja na putovanja i mnogi ljudi nisu mogli kupiti letove za ljetovanje ili poslovna putovanja. Ovo smanjenje potražnje potrošača bilo je razlog zbog kojeg su zračni prijevoznici izgubili planirani prihod, a kao rezultat toga morali su smanjiti svoje troškove smanjenjem broja letova koje obavljaju. Ista se dinamika odnosi i na druge industrije, primjerice smanjena je potražnja za naftom i novim automobilima jer svakodnevna putovanja na posao, društveni događaji i blagdani više nisu bili mogući. Poduzeća smanjuju zaposlenost kako bi nadoknadile izgubljeni prihod, što stvara silaznu ekonomsku spiralu kada nezaposleni više ne mogu priuštiti kupnju robe i usluga kao prije. (Statista, 2021).

Unatoč jasnoj opasnosti u kojoj se nalazi globalno gospodarstvo, postoje i razlozi za nadu da se iz trenutnog scenarija može izvući ono najbolje. Vlade su iz prethodnih kriza naučile da se učinci recesije uzrokovane potražnjom mogu suprotstaviti državnom potrošnjom. Slijedom toga, mnoge vlade povećavaju pružanje novčane pomoći građanima i osiguravaju tvrtkama pristup sredstvima potrebnim za zadržavanje zaposlenika tijekom pandemije. Osim toga, specifična priroda ove krize znači da bi neki sektori mogli imati koristi od nje. E-trgovina, maloprodaja hrane i zdravstvena industrija osiguravaju određeni gospodarski rast kako bi se nadoknadila šteta. Također, uočava se povećanje internetskih aktivnosti uzrokovano krizom (rad od kuće, kupnja robe putem interneta, kontaktiranje obitelji itd.). Samim time pružateljima IT rješenja pruža se prilika da povećaju svoje tržišne udjele. (Statista, 2021).

Grafikon 1 prikazuje stopu promjene BDP-a na globalnoj razini od 2005. do 2020. godine.

Real GDP rate of change, 2005-2020

(% change compared with the previous year)

Note: based on chain linked volumes.

(¹) 2020: not available.

(²) 2020: not available. 2019: estimate.

(³) 2020: estimate.

Source: Eurostat (online data codes: naida_10_gdp and nama_10_gdp)

eurostat

Grafikon 1: Stopa promjene BDP-a na globalnoj razini od 2005. do 2020. godine

Izvor: Eurostat

Globalna financijska i gospodarska kriza rezultirala je teškom recesijom u EU -u 2009., nakon čega je uslijedio oporavak u 2010. godini. Kriza je započela ranije u Japanu, Ujedinjenom Kraljevstvu i Sjedinjenim Državama, s negativnim godišnjim stopama promjene BDP-a (u realnim iznosima) koji je već zabilježen u 2008., produbljujući se u 2009. godini, prije ponovnog rasta u 2010. Nasuprot tome, gospodarska proizvodnja u Kini (uključujući Hong Kong) nastavila je rapidno rasti tijekom krize (blizu 10 % svake godine), no u nekoliko narednih godina je došlo do usporavanja, ali ostaje znatno veći nego u bilo kojem drugom gospodarstvu. Kriza je već bila očita u EU -u 2008. godine kada je došlo do znatno niže stope povećanja BDP -a nego u 2007. (s 3,1 % u 2007. na 0,6 % u 2008.), a nakon toga je uslijedio pad BDP -a od 4,3 % u 2009. Oporavak u EU-u povećao je BDP-a za 2,2 % u 2010. i došlo je do daljnjeg povećanja od 1,8 % u 2011. godini. Nakon toga se BDP smanjio za 0,7 % u 2012., a promjena u 2013. bila je zanemariva. Slijedi niz pozitivnih stopa promjena, s relativno stabilnim rastom između 1,6 % i 2,8 % svake godine od 2014. do 2019. godine. EU je 2020.

zabilježila stvarno smanjenje BDP-a od 6,1 % što je posljedica utjecaja COVID-a 19; smanjenje je bilo znatno veće od smanjenja aktivnosti 2009. godine tijekom globalne financijske i gospodarske krize.

3. UTJECAJ KRIZE UZROKOVANE PANDEMIJOM COVID 19 NA GOSPODARSTVO REPUBLIKE HRVATSKE

Ekonomska kriza predstavlja teško stanje u ekonomiji sa negativnim posljedicama poput velike nezaposlenosti, siromaštva, pada proizvodnje i sl. Uz ekonomsku, važno je istaknuti i političku krizu. Naime, krizna situacija predstavlja sveobuhvatan poremećaj u društvenom životu (koji obuhvaća i politički i ekonomski aspekt) iz kojeg je izlazak najčešće vrlo težak i dugotrajan. Društvena kriza označava stanje poremećenih odnosa u društvu opterećenom raznim neriješenim problemima. (Ivanović, 2014).

Pandemija Covid-19 pogodila je Europu u ožujku 2020. Izračuni Međunarodnog monetarnog fonda (MMF) do travnja upućuju na to da se Europska unija suočila s najvećim gospodarskim padom od Velike depresije 1930-ih. Unatoč očekivanjima da će pandemija imati asimetrični utjecaj na države članice, kako zbog njihove različite razine, tako i zbog sposobnosti njihovih zdravstvenih sustava da se nose s tim, pandemija je pogodila sve države bez diskriminacije, te su sve države članice zabilježile rekordno visoke stope smanjenja BDP-a u 2020. godini i rastuću nezaposlenost. Takva situacija nije zaobišla ni Republiku Hrvatsku. Nastavak rada donosi uvid u utjecaj krize na hrvatsko gospodarstvo, analizirajući pritom pokazatelje poput BDP-a i nezaposlenosti, ali i mjere zaštite u vrijeme pandemije.

3.1. Gospodarska kriza i bruto domaći proizvod

Gospodarski razvoj i rast može se definirati kao „sveukupan napredak nacionalnog gospodarstva i životnog standarda stanovništva“, a ključne makroekonomske varijable kojima se dobiva cjelovit uvid u gospodarske karakteristike pojedinog nacionalnog gospodarstva su (Čavrak, 2011):

- kretanje proizvodnje/outputa (mjereno BDP-om),
- zaposlenost, odnosno nezaposlenost (praćena mjerenjem proizvodnosti rada, odnosno pokazateljem učinkovitosti korištenja rada kao oskudnog resursa),
- inflacija (mjerena indeksima kojima se bilježi promjena opće razine cijena i promjena relativnih cijena),
- tečaj nacionalne valute (uz analizu platne bilance, odražava različite aspekte ekonomske razmjene nacionalnog gospodarstva).

Dakle, pri određivanju uspješnosti pojedinog nacionalnog gospodarstva, kao najčešći pokazatelj se javlja bruto domaći proizvod, a nastavak rada donosi uvid u njegove glavne odrednice od 2017. do 2020., ali i analiza njegovih sastavnica kroz tromjesečja 2020. u odnosu na 2019. godinu.

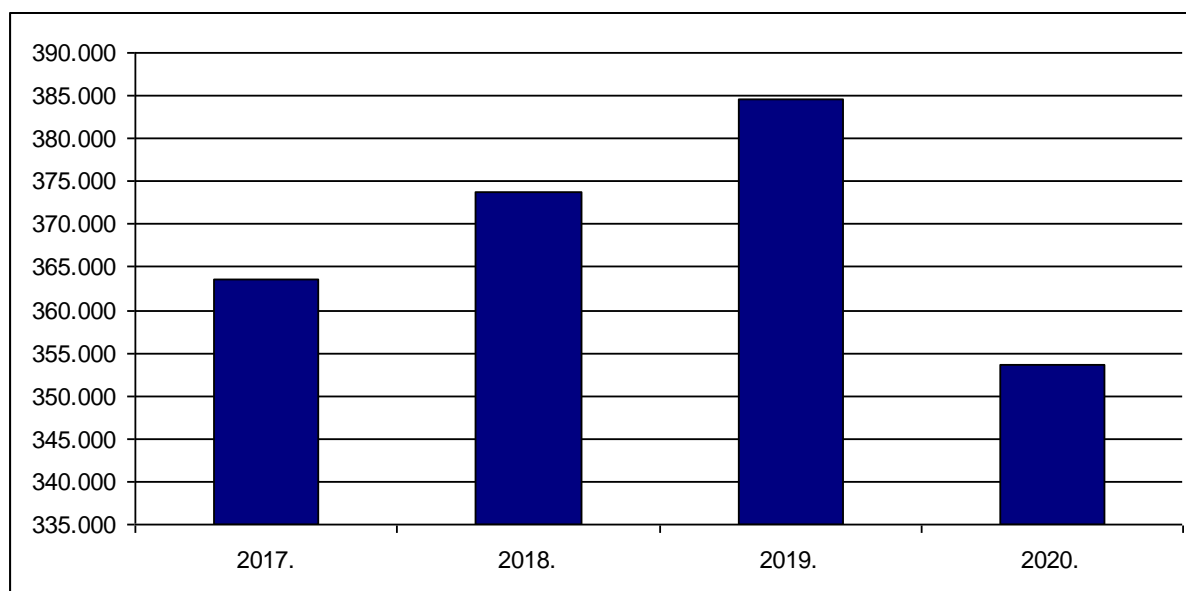
Odrednice BDP-a Republike Hrvatske od 2017. do 2020. godine vidljive su u tablici 1 te grafikonima 2 i 3.

Tablica 1: Odrednice BDP-a Republike Hrvatske od 2017. do 2020. godine

	Bruto domaći proizvod (tržišne cijene) – u mil kn	Realna godišnja stopa promjene BDP-a %
2017.	363.635	3,4
2018.	373.844	2,8
2019.	384.528	2,9
2020.	353.655	-8,4

Izvor: izrada autora prema: Državni zavod za statistiku

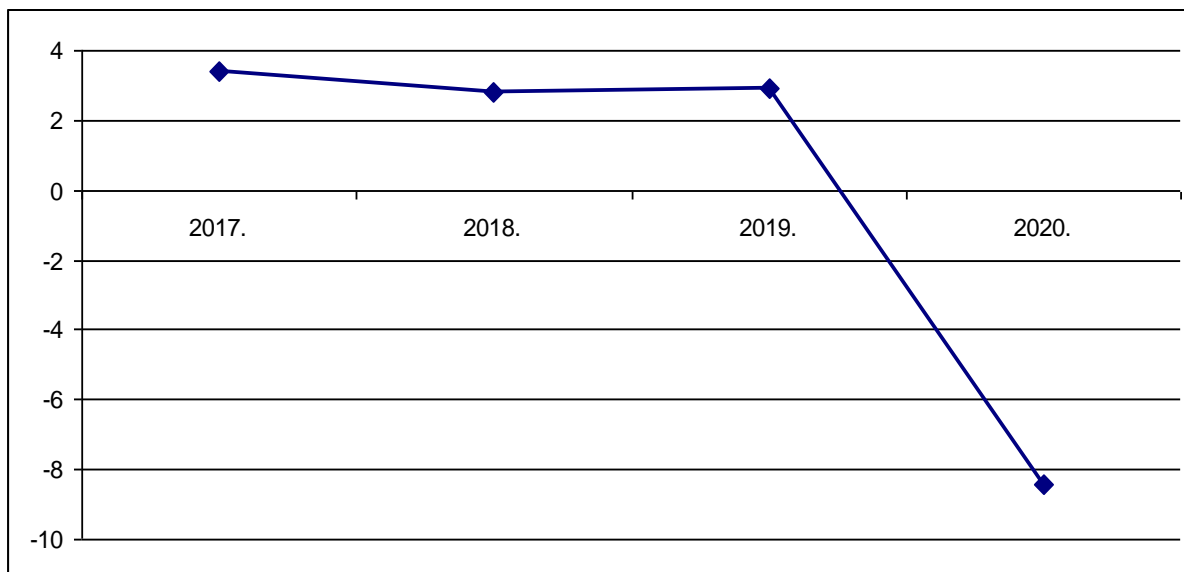
Kada se promatra vrijednost BDP-a od 2017. do 2020. godine vidljivo je da se prije nastupa COVID 19 pandemije bilježi pozitivan trend, odnosno kontinuiran rast BDP-a, što naglo prekida pandemija, nakon čega slijedi nagli pad.

Grafikon 2: Bruto domaći proizvod (tržišne cijene) Republike Hrvatske od 2017. do 2020. godine (u mil. kn)

Izvor: izrada autora prema: Državni zavod za statistiku

Značajan pad realne godišnje stope promjene BDP-a u 2020. godine ukazuje na značajan utjecaj pandemije na gospodarstvo Republike Hrvatske.

Grafikon 3: Realna godišnja stopa promjene BDP-a Republike Hrvatske od 2017. do 2020. (%)

Izvor: izrada autora prema: Državni zavod za statistiku

Stope rasta sastavnica BDP-a Republike Hrvatske u 2020. prema istom tromjesečju prethodne godine prikazuje tablica 2.

Tablica 2: Stope rasta sastavnica BDP-a Republike Hrvatske u 2020. prema istom tromjesečju prethodne godine

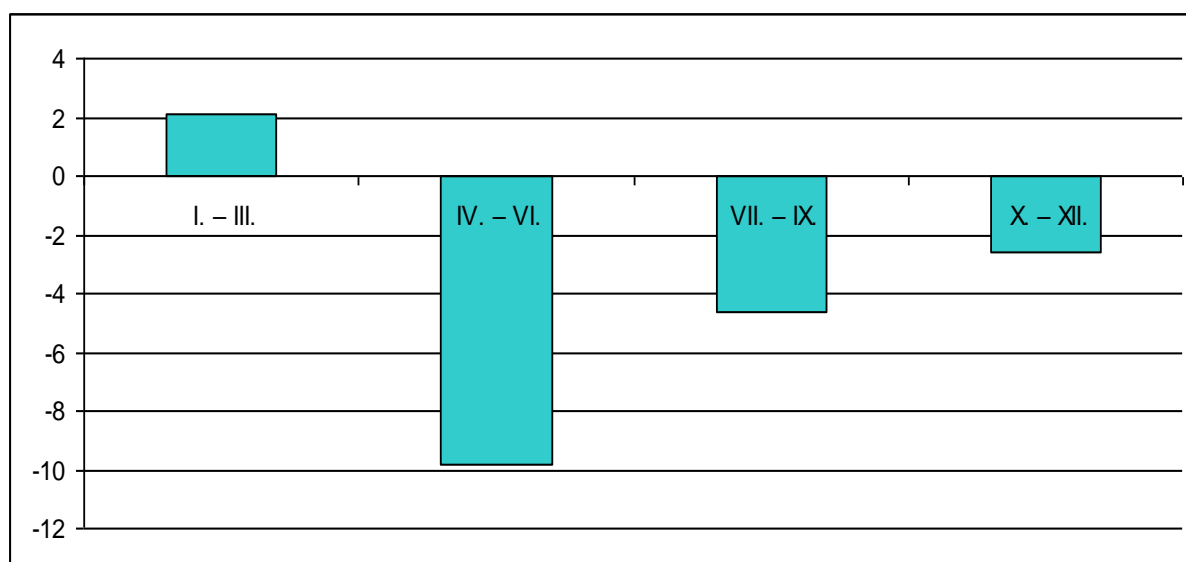
Tromjesečja 2020. godine	Konačna potrošnja	Bruto investicije	Izvoz	Uvoz
I. – III.	2,1	3,1	-2,0	-5,0
IV. – VI.	-9,8	-14,7	-40,7	-27,5
VII. – IX.	-4,6	-3,0	-32,3	-14,1
X. – XII.	-2,6	4,2	-9,8	-7,6

Izvor: izrada autora prema: Državni zavod za statistiku

Kada se uspoređuju tromjesečja pandemijske 2020. godine sa tromjesečjima 2019. vidljivo je da su konačna potrošnja i bruto investicije u 1. tromjesečju 2020. godine bile veće negoli u istom razdoblju 2019. godine, a razlog tome je što se u prvom tromjesečju još uvijek nisu

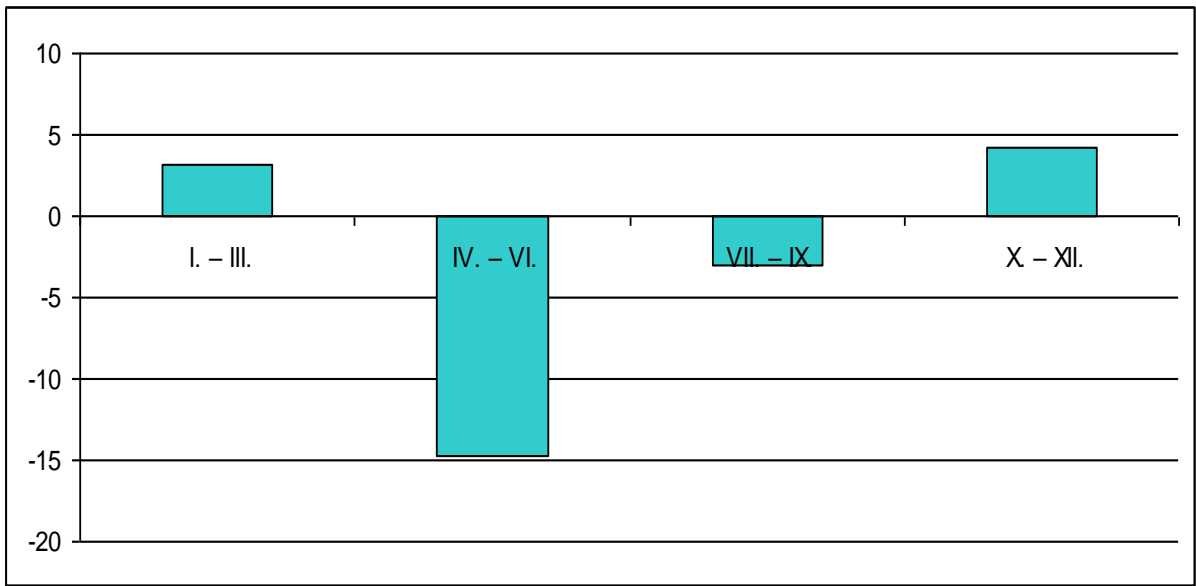
osjetile velike posljedice korone te nije znatno utjecala na ekonomske pokazatelje. Međutim, već u drugom tromjesečju 2020. vrijednost svakog od promatranih pokazatelja znatno opada. Drugo tromjesečje ukazuje i na najlošije pokazatelje s aspekta vrijednosti ekonomskih pokazatelja u 2020. godine, a do izraženog pada dolazi i u 3. tromjesečju. Ipak, četvrto tromjesečje bilježi bolje rezultate, a bruto investicije se čak vraćaju na bolju razinu negoli u istom tromjesečju prethodne godine. Izvoz i uvoz također bilježe slične trendove, odnosno velik pad u drugom tromjesečju 2020. godine u odnosu na 2019. te kroz cijelo promatrano razdoblje ne dostižu razinu iz 2019. godine.

Jasniji prikaz navedenih sastavnica BDP-a kroz tromjesečja prikazan je grafikonima 4, 5 i 6.

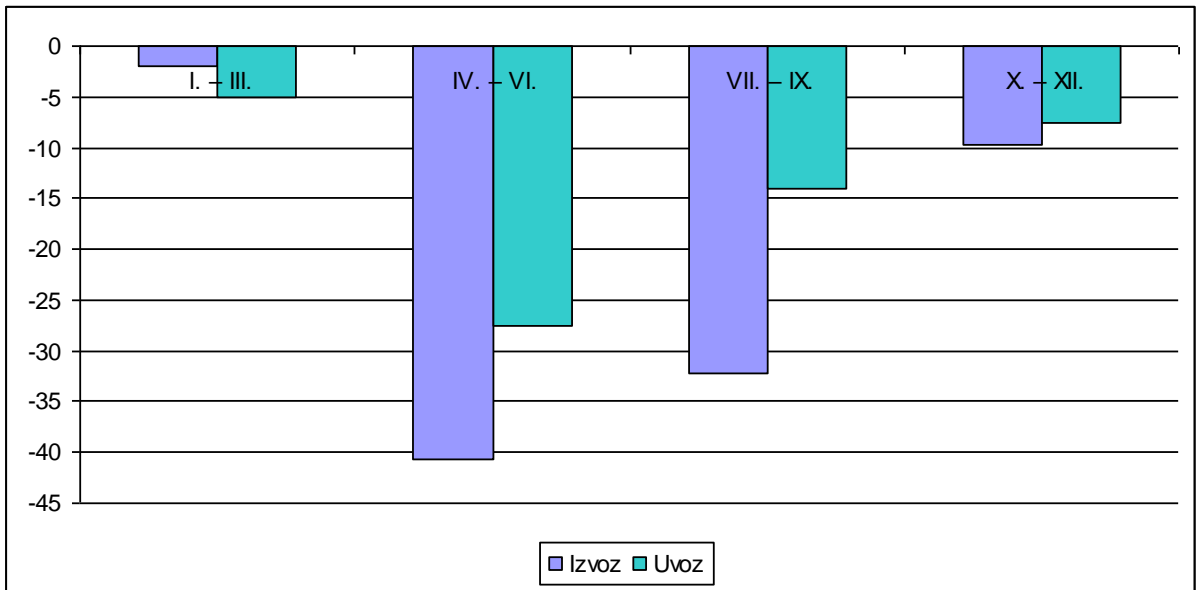
Grafikon 4: Stope rasta konačne potrošnje Republike Hrvatske u 2020. prema istom tromjesečju prethodne godine

Izvor: izrada autora prema: Državni zavod za statistiku

Grafikon 5: Stope rasta bruto investicija Republike Hrvatske u 2020. prema istom tromjesečju prethodne godine

Izvor: izrada autora prema: Državni zavod za statistiku

Grafikon 6: Stope rasta izvoza i uvoza Republike Hrvatske u 2020. prema istom tromjesečju prethodne godine

Izvor: izrada autora prema: Državni zavod za statistiku

3.2. Mjere zaštite u vrijeme pandemije

Ukoliko promatramo mjere ekonomske politike vezane uz situaciju sa korona virusom, najvažnije je spomenuti sljedeće (Vlada RH, koronavirus.hr):

- potpore za očuvanje radnih mjesta,
- potpore za skraćivanje radnog vremena,
- COVID 19 zajmovi,
- Mjere HBOR-a.

Zahtjev za potporu za očuvanje radnih mjesta može se podnijeti od strane poslodavaca koji su registrirali djelatnost i izvršili prijavu u sustav osiguranika HZMO-a najkasnije do 31. prosinca 2020. i to za radnike zaposlene najkasnije do 28. veljače 2021. S ciljem ostvarenja navedene potpore poslodavci moraju imati dokaz da im je u razdoblju od 1. travnja do 30. rujna 2020. ostvaren pad prihoda/primitaka u odnosu na isto razdoblje 2019., i to na temelju predaje PDV obrasca za spomenute mjesece. Ukoliko se radi o tromjesečnim obveznicima PDV-a dokaz o padu prihoda/primitaka treba biti kumulativno za drugo i treće tromjesečje 2020. ili četvrto tromjesečje 2020., u odnosu na isto razdoblje 2019. Alternativno će trebati dokazati da su u ožujku 2021. imali pad prihoda/primitaka u odnosu na ožujak 2019. temeljem predaje PDV obrasca za ožujak 2021. i ožujak 2019. Poreznoj upravi.

Potpore skraćivanja radnog vremena u iznosu do 3.600 kuna u 2021. godini ostvaruju oni poslodavci koji privremeno uvedu puno radno vrijeme radnika u trajanju kraćem od mjesečnog fonda sati, i to do najviše 90% radnih sati prema kalendaru radnog vremena koja na godišnjoj razini ne može biti viša od 70% godišnjeg fonda radnih sati.

Uz prethodno navedene mjere ističe se i mjera potpore za poduzetnike u djelatnostima pogođenima korona virusom koju osigurava Hrvatska agencija za malo gospodarstvo, inovacije i investicije putem tzv. COVID-19 zajmova za mikro, male i srednje poduzetnike, uz kamatni stopu od 0,25 % te poček do 12 mjeseci. Također, mjera Obrtna sredstva COVID-19 provodi se kao privremena mjera u okviru programa kreditiranja Obrtna sredstva, a primjena je produljena na zahtjeve zaprimljene u HBOR-u do 30.6.2021. ili do iskorištenja raspoloživih sredstava subvencija.

3.3. Nezaposlenost uzrokovana pandemijom

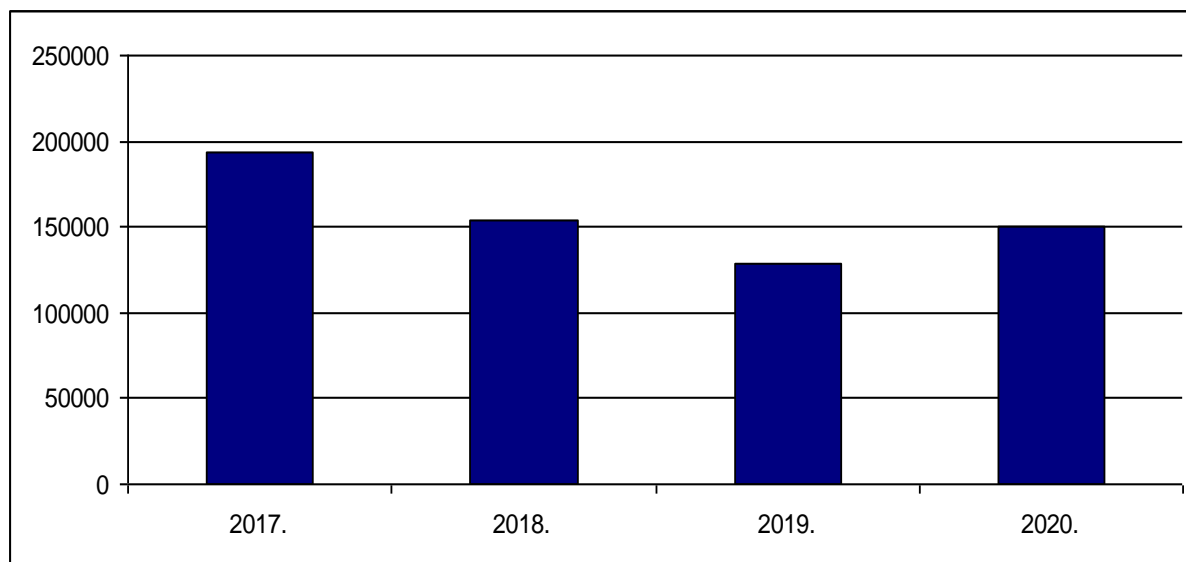
Nezaposlenost je u Hrvatskoj veliki problem koji je pandemija dodatno pojačala, a nastavak rada donosi uvid u glavne pokazatelje nezaposlenosti s ciljem uočavanja utjecaja pandemije na ovaj makroekonomski pokazatelj.

Broj nezaposlenih i stopa nezaposlenosti u RH od 2017. do 2020. godine vidljiva je u tablici 3, a jasniji prikaz daju grafikoni 7 i 8.

Tablica 3: Broj nezaposlenih i stopa nezaposlenosti u RH od 2017. do 2020. godine

	Broj nezaposlenih	Stopa nezaposlenosti %
2017.	193967	11,6
2018.	153542	9,2
2019.	128650	7,6
2020.	150824	8,9

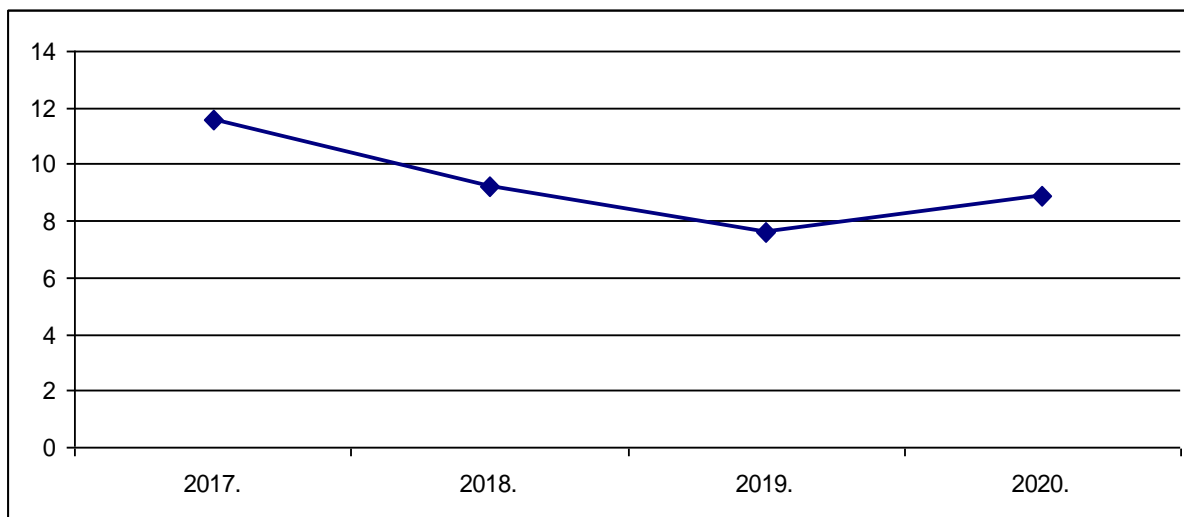
Izvor: izrada autora prema: Državni zavod za statistiku

Grafikon 7: Broj nezaposlenih u RH od 2017. do 2020. godine

Izvor: izrada autora prema: Državni zavod za statistiku

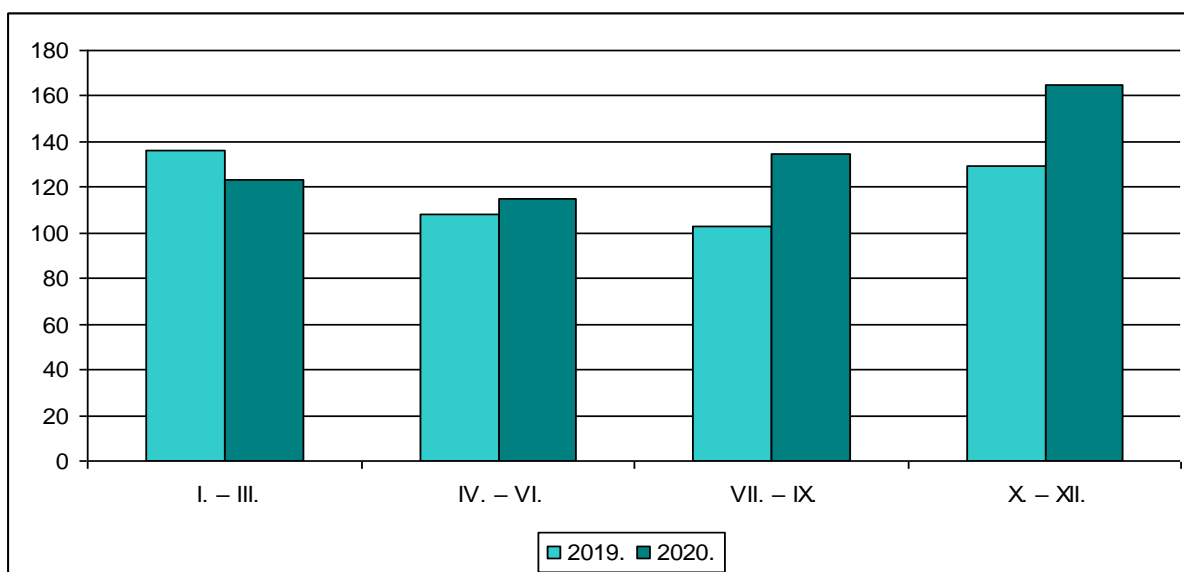
Može se uočiti da je broj nezaposlenih, a samim time i stopa nezaposlenosti kontinuirano opadala u razdoblju od 2017. do 2019. godine, no navedeni pozitivni trend prekida dolazak korona krize koja u 2020. povećava nezaposlenost.

Grafikon 8: Stopa nezaposlenosti u RH od 2017. do 2020. godine (u %)

Izvor: izrada autora prema: Državni zavod za statistiku

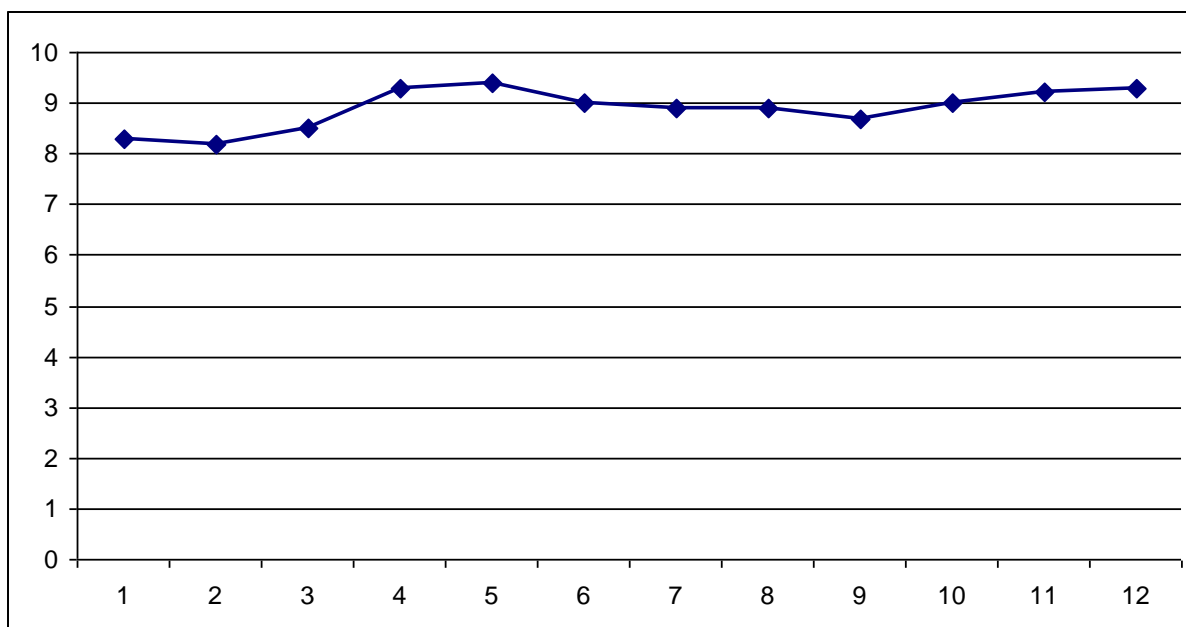
Ukoliko se uspoređuju tromjesečja 2019. i 2020. godine vidljivo je da je samo prvo tromjesečje 2020. bolje s aspekta nezaposlenosti u odnosu na 2019. te se kroz ostatak 2020. godine pogoršava stanje, odnosno povećava nezaposlenost u odnosu na ista razdoblja prethodne godine (grafikon 9).

Grafikon 9: Broj nezaposlenih u RH po tromjesečjima 2019. i 2020. godine (u 000)

Izvor: izrada autora prema: Državni zavod za statistiku

Analizirajući stopu nezaposlenosti po mjesecima 2020. godine (grafikon 10) uočavaju se oscilacije kroz vrijeme. Naime, nezaposlenost kontinuirano raste do 5. mjeseca kada dostiže vrhunac. Nakon toga zaposlenost opada što se može pripisati sezonskim poslovima. Nakon 9. mjeseca ponovno dolazi do kontinuiranog rasta stope nezaposlenosti.

Grafikon 10: Stopa nezaposlenosti u RH po mjesecima 2020. godine (u %)

Izvor: izrada autora prema: Državni zavod za statistiku

4. PRERAĐIVAČKA INDUSTRIJA U REPUBLICI HRVATSKOJ

Industrijska revolucija koja je započela u 18. stoljeću bila je osnova suvremenog razvoja, no može se reći da je zaobišla Hrvatsku. Koncem 19. stoljeća, pa sve do Drugog svjetskog rata, dolazi do razvoja obrtništva i manufakture u Hrvatskoj, no industrijalizacija u pravom smislu riječi se ne događa, a industrijskom društvu se teško razvijati bez razvoja industrije, što je Hrvatskoj u velikoj mjeri nedostajalo do pedesetih godina 20. stoljeća. Razdoblje u kojem dolazi do značajnog razvoja industrije u Hrvatskoj bilo je od pedesetih do sedamdesetih godina prošlog stoljeća no ono je bilo prekratko razdoblje za dostizanje zemalja razvijene Europe i za dugoročni razvoj. Od osamdesetih godina prošlog stoljeća proizvodni kapaciteti se ne povećavaju, a devedesetih godina uslijed različitih razloga dolazi do njihova smanjivanja. Navedeni negativni trend nastavlja se i u prvoj dekadi 21. stoljeća, što je posebice vidljivo u prerađivačkoj industriji. (Jurčić, 2011).

Nastavak rada donosi detaljnu analizu stanja i trendova prerađivačke industrije u Republici Hrvatskoj kako bi se uočio njen značaj za hrvatsko gospodarstvo, ali i dobio uvid u utjecaj krize uzrokovane pandemijom COVID-19 na ovu industriju.

4.1. Obilježja prerađivačke industrije u RH

Prerađivačka industrija je još uvijek jedna od najvažnijih čimbenika rasta brojnih zemalja, pa tako i Hrvatske. Promatrajući njen povijesni razvoj, može se uočiti da je hrvatska prerađivačka industrija pri kraju osamdesetih godina prošlog stoljeća bilježila bolje trendove od velikog broja ostalih tranzicijskih zemalja u srednjoj i istočnoj Europi budući da je kod njih bilo izraženo centralno planiranje, a poduzetništvo im je bilo slabije razvijeno. Uz povlaštenu trgovinski režim Jugoslavije prema zemljama sadašnje Europske unije došlo je do razvoja odnosa s moćnim europskim tvrtkama. Kroz licence i vlastita istraživanja ostvaruje se proizvodnja i izvoz razmjerno složenih industrijskih proizvoda koje odlikuje visoka dodana vrijednost, što je posebno vidljivo kod djelatnosti strojogradnje i elektroindustrije. Velik segment međunarodne razmjene, posebice izvoza odnosi se i na tržište SEV-a. Ipak, protekom godina napredne zemlje bivšega istočnog bloka poput Češke i Mađarske, ostvaruju značajan gospodarski napredak, dok je u slučaju hrvatske prerađivačke industrije u mnogim

proizvodnim nišama vidljivo nazadovanje, što je dovelo do gubitka početne prednosti koju je imala pred gospodarski najrazvijenijim zemljama u tranziciji. (Buturac, 2008).

Aktivnosti koje se vežu uz prerađivačku industriju u velikoj mjeri mogu utjecati na cjelokupno gospodarsko kretanje u pojedinoj zemlji, budući da se uz navedenu djelatnost vežu različiti proizvodi iz drugih područja djelatnosti, i to na sljedeća dva načina (Škuflić i Turuk, 2013):

- kao ulazna sirovina,
- kao gotovi proizvodi prerađivačke industrije koji se koriste u velikom broju djelatnosti.

S obzirom na prethodno navedeno prerađivačka industrija bi trebala biti jedan od najvažnijih oslonaca hrvatskog gospodarstva i njegova najvažnija strateška odrednica. Nažalost, trendovi nisu povoljni te u Hrvatskoj prerađivačka industrija iz godine u godinu doživljava pad udjela u bruto domaćem proizvodu što dovodi do dodatnog zaostajanja za prosjekom zemalja u tranziciji. Smanjenje udjela industrije za sobom povlači i izlaske iz određenih prerađivačkih proizvodnji. Ipak, važno je naglasiti da navedeni trendovi ne moraju nužno biti negativni ukoliko dolazi do ekspanzije oslobođenih resursa u novim proizvodnjama. Međutim, kod hrvatskog slučaja radi se o sve većem i značajnijem napuštanju proizvodnje i porastu udjela ostalih sektora.

Strukturne promjene do kojih je došlo u prerađivačkoj industriji osim što pokazuju da prerađivačka industrija u Hrvatskoj zaostaje s tehnološke strane, ukazuju i na njen gubitak konkurentnosti i sposobnosti proizvodnje izvoznih proizvoda sa većom dodanom vrijednosti, što predstavlja izrazito nepovoljan trend budući da je Hrvatska mala i otvorena privreda u razvoju iz čega proizlazi važnost izvoza s ciljem ostvarenja gospodarskog rasta i ekonomske konvergencije. Niži rast ili povećano smanjenje jediničnog troška rada Hrvatska ostvaruje samo kod industrija niske tehnološke razine, dok se kod industrija visoke i više srednje tehnološke razine najčešće bilježi značajni porast jediničnog troška rada. Promatrajući općenito, promjena u jediničnome trošku rada svih industrija visoke i više srednje tehnološke razine, troškovna nekonkurentnost većine tih industrija dovodi do zaključka da Hrvatska protekom vremena gubi na konkurentnosti u slučaju proizvodima industrija visoke i više

srednje tehnološke razine koji predstavljaju izvozni temelj razvijenih gospodarstava. (Rašić Bakarić i Vizek, 2010).

Istraživanja također ukazuju da se u hrvatskoj prerađivačkoj industriji nastavlja prethodno uspostavljeni trend pada zaposlenosti. Ipak, dezagregirana analiza ukazuje na to da je kod pojedinih djelatnosti tijekom 2000-ih zabilježeno određeno poboljšanje, odnosno oporavak, koji se tijekom krize u velikom broju slučajeva zaustavio. Kroz analizu mehanizama prilagodbe dolazi se do zaključaka da je na razini prerađivačke djelatnosti ukupno dominantna uzročna veza između kretanja proizvodnje i zaposlenosti što potvrđuje raširenu hipotezu o osnovnom mehanizmu prilagodbe prerađivačke industrije prilikom procesa restrukturiranja kroz povećanje produktivnosti putem smanjenja broja zaposlenosti te da se taj proces nastavlja i u razdoblju 2000-2010. No analiza na razini pojedinih djelatnosti unutar prerađivačke industrije pokazuje da su mehanizmi tržišta rada odnosno cjenovne konkurencije u pojedinim djelatnostima također bilježili znatan utjecaj na potražnju za radom. (Botrić, 2012).

Kada se uspoređuje europska prerađivačka industrija sa hrvatskom mogu se uočiti određene razlike. Naime, u Republici Hrvatskoj na recesijska kretanja su bile najosjetljivije industrije visoke tehnološke razine, nakon čega slijede industrije niske tehnološke i naposljetku industrije visoke srednje tehnološke razine. Utjecaj krize iz 2008. na prerađivačku industriju može se opisati na sljedeći način (Prester, i Rašić Bakarić, 2017):

- kod industrija visoke tehnološke razine u 2009. godini zabilježen je međugodišnji pad proizvodne aktivnosti od 27,8 posto, industrije niske tehnološke razine bilježe pad od 14,8 posto, a industrije više srednje tehnološke razine od 13 posto. Industrije niske srednje tehnološke razine ostvaruju i najnižu međugodišnju stopu pada proizvodne aktivnosti od 10 posto. Navedena kretanja posljedica su snažnog pada izvoza industrija visoke tehnološke razine (zabilježen je međugodišnji pad od 30,2 posto u 2009. godini) do kojeg dolazi zbog smanjenja inozemne potražnje za proizvodima navedenih industrija. Pritom je važno istaknuti da su, za razliku od preostale tri tehnološke skupine, industrije visoke tehnološke razine najvećim dijelom izvezno orijentirane, pa je negativan učinak pada inozemne potražnje bio još više izražen.

- U razdoblju od 2008.-2015. godine udio je izvoza u ukupnim prihodima industrija visoke tehnološke razine u prosjeku godišnje iznosio čak 40 posto. S ciljem usporedbe važno je istaknuti da je izvoz industrija niske tehnološke razine u ukupnim je godišnjim prihodima te tehnološke skupine sudjelovao sa 17,6 posto. U odnosu na zemlje EU-a, ekonomska kriza je s malim zakašnjenjem pogodila hrvatsko gospodarstvo, tako da se radi o posljedici krize koja je razvijena tržišta pogodila još tijekom 2008. godine.

Analizirajući industriju u Republici Hrvatskoj, može se uočiti da njeno kretanje nije zadovoljavajuće posljednjih godina te prostora za napredak ima. Naime, promatrajući ukupnu industrijsku proizvodnju od 2010. do 2015., može se uočiti da se u svakoj od promatranih godina industrijska proizvodnja dodatno smanjivala u odnosu na prethodnu sve do 2014. godine kada dolazi do njenog rasta. Promatrano po područjima NKD-a koji obuhvaćaju rudarstvo i vađenje, prerađivačku industriju te opskrbu električnom energijom, plinom, parom te klimatizaciju, uočava se da u 2011. i 2012. dolazi do pada industrijske proizvodnje u odnosu na prethodnu godinu u svim promatranim područjima. U 2013. godini bilje se povećanje industrijske proizvodnje područja opskrba električnom energijom, plinom, parom i klimatizacija, dok ostala također bilježe smanjenje. U 2014. dolazi do povećanja proizvodnje prerađivačke industrije u odnosu na 2013., dok u 2015. godini rudarstvo i vađenje bilježe porast, a opskrba električnom energijom, plinom, parom i klimatizacija smanjenje proizvodnje u odnosu na prethodnu godinu. Broj zaposlenih u industriji posljednjih godina raste, no još uvijek ne dostiže razinu iz bazne 2010. godine, dok je proizvodnost rada u industriji u svakoj od promatranih godina veća u odnosu na baznu 2010. godinu, osim u 2012. godini. (Državni zavod za statistiku).

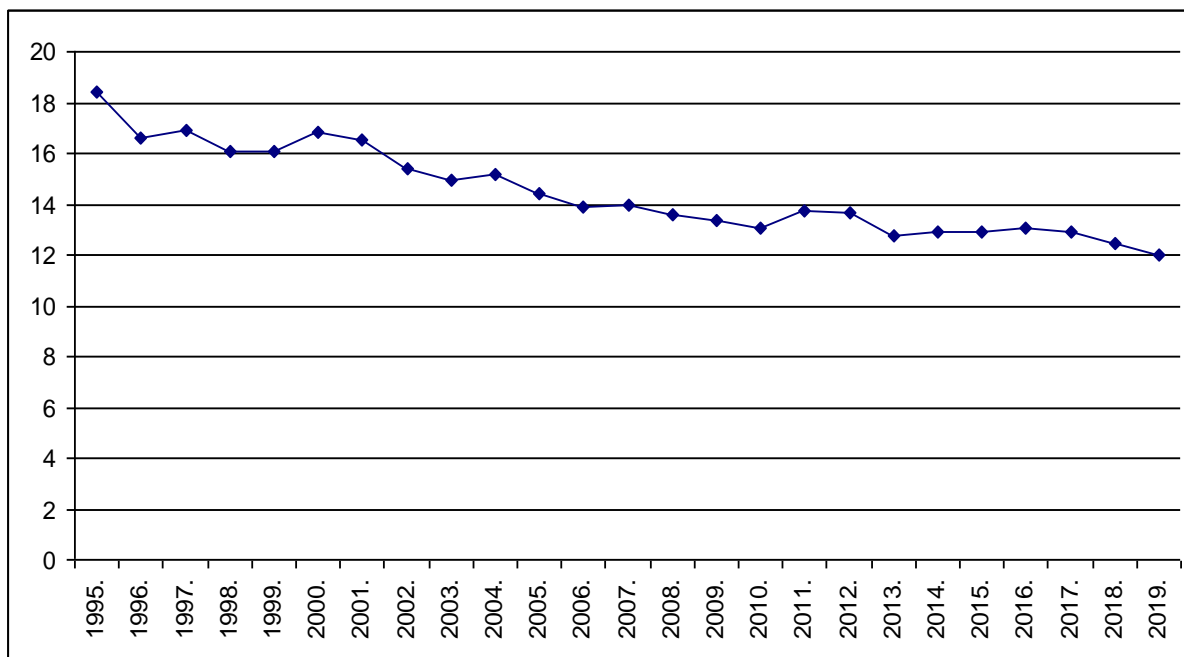
U prerađivačkoj industriji u Hrvatskoj, u 14,5 tisuća poslovnih subjekata, u 2018. radilo je, prema satima rada, 241,5 tisuća radnika, što je 20-tak tisuća manje nego 2008. No, ipak je to blagi rast (2,4%) u odnosu na 2017. u kojoj je bilo zaposlenih 235,7 tisuća osoba u prerađivačkoj industriji. Poslovni prihodi iznosili su u 2018. više od 177.3 milijarde kuna, uz ostvarenje dobiti od 5,5 milijardi kuna na razini djelatnosti. (Poslovni radio, 2020)

4.2. Uloga prerađivačke industrije u gospodarskom razvoju RH

Prerađivačka industrija može imati značajan utjecaj na gospodarski rast i razvoj pojedine zemlje. Mnoga istraživanja su provedena na temu prerađivačke industrije i gospodarskog rasta kako bi se uočila međusobna povezanost, a među rezultatima istraživanja ističe se sljedeće (Herceg, 2020):

- Uočeno je postojanje pozitivne veze između rasta sektora prerađivačke industrije i rasta bruto domaćega proizvoda, a budućnost ubrzanih stopa rasta leži u razvoju visokokvalitetnih usluga povezanih s prerađivačkom industrijom što se vezuje uz koncept Industrije 4.0.
- Tijekom velike recesije u Njemačkoj prerađivačka industrija, unatoč tome što je snažno pogođena, „gomilala“ je radnu snagu s ciljem zadržavanja dobrih i iskusnih radnika čime je ekonomija zadržala potrošački potencijal stanovništva što je u konačnici pomoglo pri oporavku gospodarstva.
- Zemlje koje imaju značajniji omjer industrije naspram trgovine brže izlaze iz krize, dok zemlje u kojima je taj omjer slabiji na teži način vraćaju zaposlene u trgovini na posao.
- Prerađivačka industrija može značajno pomoći ubrzanom oporavku od kriza, posebno u slučaju da plaće rastu sporije od produktivnosti. Ukoliko rast plaća prati rast produktivnosti antirecesijski potencijal prerađivačke industrije se gotovo eliminira, no dolazi do povratne veze: recesija dovodi do pritiska na zaustavljanje rasta plaća u cjelini i popravljavanje omjera plaća i produktivnosti što u narednim godinama utječe na brži oporavak, ali ne i tijekom same recesije.

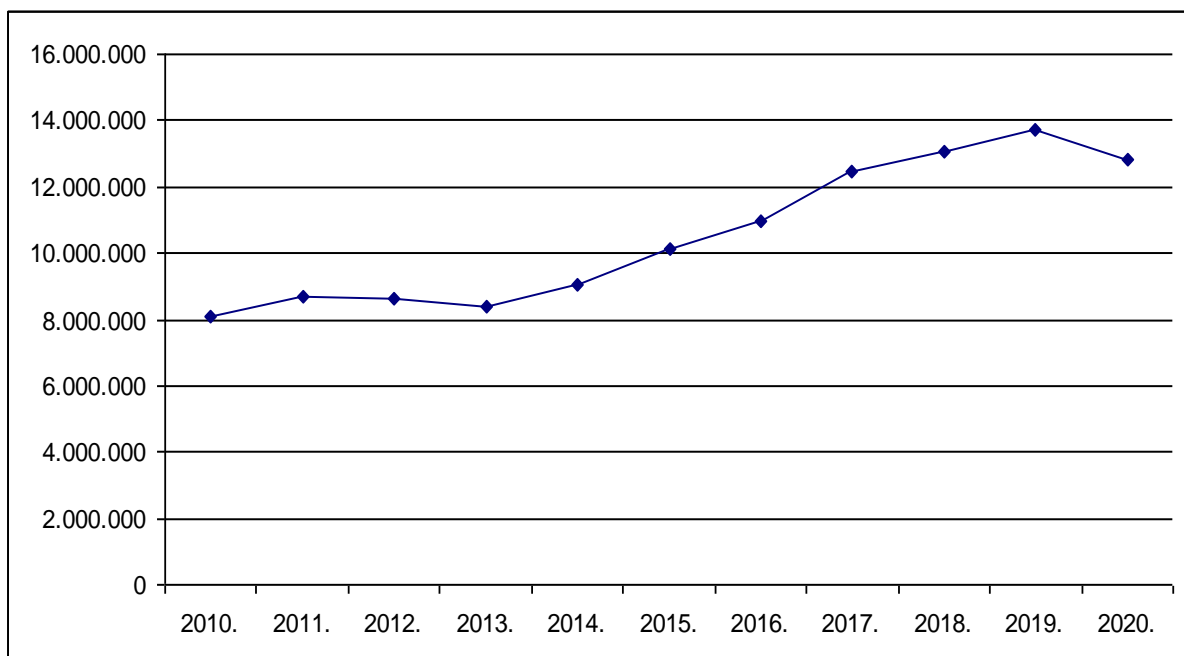
Značaj prerađivačke industrije za gospodarski razvoj moguće je prikazati kroz njen udio u bruto domaćem proizvodu i vrijednost izvoza. Upravo na grafikonu 11 prikazan je udio prerađivačke industrije u BDP-u Republike Hrvatske od 1995. do 2019. godine. Nažalost, iz grafikona se uočavaju negativni trendovi, odnosno kontinuiran pad udjela prerađivačke industrije u BDP-u kroz višegodišnje razdoblje. Na samim počecima promatranog razdoblja udio je bio nešto veći od 18%, dok krajem razdoblja pada na razinu od cca 12%, što znači da je kroz godine zabilježen pad od 6 postotnih poena što je svakako zabrinjavajući trend.

Grafikon 11: Udio prerađivačke industrije u BDP-u Republike Hrvatske od 1995. do 2019. godine (u %)

Izvor: izrada autora prema: Državni zavod za statistiku

Izvozne vrijednosti prerađivačke industrije u višegodišnjem razdoblju prikazuje grafikon 12.

Grafikon 12: Vrijednost izvoza prerađivačke industrije u RH od 2010. do 2020. godine (u 000 eur)

Izvor: izrada autora prema: Državni zavod za statistiku

Iz grafikona 12 uočava se pozitivan trend, odnosno povećanje vrijednosti izvoza prerađivačke industrije. Naime, nakon određenih oscilacija od 2010. do 2013. godine vrijednost izvoza prerađivačke industrije bilježi kontinuirani rast do 2019. godine. Ipak, u 2020. dolazi do smanjenja pri čemu treba uzeti u obzir dolazak pandemije koja je svakako imala utjecaj na navedeni pad izvoza.

S obzirom na kontinuirano opadanje udjela prerađivačke industrije u BDP-u može se reći da takvi trendovi negativno utječu na gospodarski razvoj Hrvatske, a u budućnosti se ne vidi mogućnost poboljšanja s obzirom da dolazi do deindustrijalizacije i skretanja pozornosti na druge sektore.

4.3. Analiza pojedinih grana prerađivačke industrije RH

Prerađivačka industrija u Republici Hrvatskoj obuhvaća područje C, odjeljke 10-33 prema Nacionalnoj klasifikaciji djelatnosti iz 2007.: 10-Proizvodnja prehrambenih proizvoda, 11-Proizvodnja pića, 12-Proizvodnja duhanskih proizvoda, 13-Proizvodnja tekstila, 14-Proizvodnja odjeće, 15-Proizvodnja kože i srodnih proizvoda, 16-Prerada drva i proizvoda od drva i pluta, osim namještaja; proizvodnja proizvoda od slame i pleterskih materijala, 17-Proizvodnja papira i proizvoda od papira, 18-Tiskanje i umnožavanje snimljenih zapisa, 19-Proizvodnja koksa i rafiniranih naftnih proizvoda, 20-Proizvodnja kemikalija i kemijskih proizvoda, 21-Proizvodnja osnovnih farmaceutskih proizvoda i farmaceutskih pripravaka, 22-Proizvodnja proizvoda od gume i plastike, 23-Proizvodnja ostalih nemetalnih mineralnih proizvoda, 24-Proizvodnja metala, 25-Proizvodnja gotovih metalnih proizvoda, osim strojeva i opreme, 26-Proizvodnja računala te elektroničkih i optičkih proizvoda, 27-Proizvodnja električne opreme, 28-Proizvodnja strojeva i uređaja, d. n., 29-Proizvodnja motornih vozila, prikolica i poluprikolica, 30-Proizvodnja ostalih prijevoznih sredstava, 31-Proizvodnja namještaja, 32-Ostala prerađivačka industrija, 33-Popravak i instaliranje strojeva i opreme. (Škuflić i Turuk, 2013).

Tablica 4 prikazuje udio djelatnosti prerađivačke industrije u BDP-u Republike Hrvatske u 2019. godine.

Tablica 4: Udio djelatnosti prerađivačke industrije u BDP-u Republike Hrvatske u 2019. godine

DJELATNOST PRERAĐIVAČKE INDUSTRIJE	UDIO U BDP - u
Proizvodnja prehrambenih proizvoda	2,2
Proizvodnja pića	0,6
Proizvodnja duhanskih proizvoda	0,1
Proizvodnja tekstila	0,1
Proizvodnja odjeće	0,3
Proizvodnja kože i srodnih proizvoda	0,2
Prerada drva i proizvoda od drva i pluta, osim namještaja; proizvodnja proizvoda od slame i pletarskih materijala	0,5
Proizvodnja papira i proizvoda od papira	0,2
Tiskanje i umnožavanje snimljenih zapisa	0,4
Proizvodnja koksa i rafiniranih naftnih proizvoda	1,0
Proizvodnja kemikalija i kemijskih proizvoda	0,3
Proizvodnja osnovnih farmaceutskih proizvoda i farmaceutskih pripravaka	0,7
Proizvodnja proizvoda od gume i plastike	0,5
Proizvodnja ostalih nemetalnih mineralnih proizvoda	0,7
Proizvodnja metala	0,1
Proizvodnja gotovih metalnih proizvoda, osim strojeva i opreme	1,5
Proizvodnja računala te elektroničkih i optičkih proizvoda	0,5
Proizvodnja električne opreme	0,6
Proizvodnja strojeva i uređaja, d. n.	0,6
Proizvodnja motornih vozila, prikolica i poluprikolica	0,2
Proizvodnja ostalih prijevoznih sredstava	0,1
Proizvodnja namještaja	0,3
Ostala prerađivačka industrija	0,2
Popravak i instaliranje strojeva i opreme	0,5

Izvor: izrada autora prema: Državni zavod za statistiku

Očekivano, među djelatnostima prerađivačke industrije najveći udio u BDP-u zauzima proizvodnja prehrambenih proizvoda sa udjelom od 2,2% i proizvodnja gotovih metalnih proizvoda sa udjelom od 1,5%. Među djelatnostima prerađivačke industrije sa najmanjim udjelom u BDP-u ističu se proizvodnja duhanskih proizvoda, proizvodnja tekstila,

proizvodnja metala te proizvodnja ostalih prijevoznih sredstava. Sve navedene djelatnosti imaju udio u BDP-u od 0,1%.

Vrijednost izvoza djelatnosti prerađivačke industrije u RH u 2020. godini prikazana je u tablici 5.

Tablica 5: Vrijednost izvoza djelatnosti prerađivačke industrije u RH u 2020. godini (u 000 eur)

DJELATNOST PRERAĐIVAČKE INDUSTRIJE	VRIJEDNOST IZVOZA
Proizvodnja prehrambenih proizvoda, pića i duhanskih proizvoda	1.553.432
Proizvodnja tekstila, odjeće, kože i srodnih proizvoda	1.329.268
Proizvodnja proizvoda od drva i papira, tiskanje	1.016.912
Proizvodnja koksa i rafiniranih naftnih proizvoda	1.084.685
Proizvodnja kemikalija i kemijskih proizvoda	855.564
Proizvodnja osnovnih farmaceutskih proizvoda i farmaceutskih pripravaka	1.045.211
Proizvodnja proizvoda od gume i plastike te proizvodnja ostalih nemetalnih mineralnih proizvoda	1.005.381
Proizvodnja osnovnih metala i proizvodnja izrađenih metalnih proizvoda, osim strojeva i opreme	1.532.914
Proizvodnja računala te elektroničkih i optičkih proizvoda	492.470
Proizvodnja električne opreme	1.039.028
Proizvodnja strojeva i opreme, d. n.	999.496
Proizvodnja prijevoznih sredstava	1.365.892
Ostala prerađivačka industrija, popravak i instaliranje strojeva i opreme	414.803

Izvor: izrada autora prema: Državni zavod za statistiku

Najveća vrijednost izvoza zabilježena je kod proizvodnje prehrambenih proizvoda, pića i duhanskih proizvoda te proizvodnje osnovnih metala i proizvodnja izrađenih metalnih proizvoda, osim strojeva i opreme. S druge strane, najmanju vrijednost izvoza bilježi proizvodnja računala te elektroničkih i optičkih proizvoda te ostala prerađivačka industrija, popravak i instaliranje strojeva i opreme.

4.4. Prerađivačka industrija i pandemija Covid 19

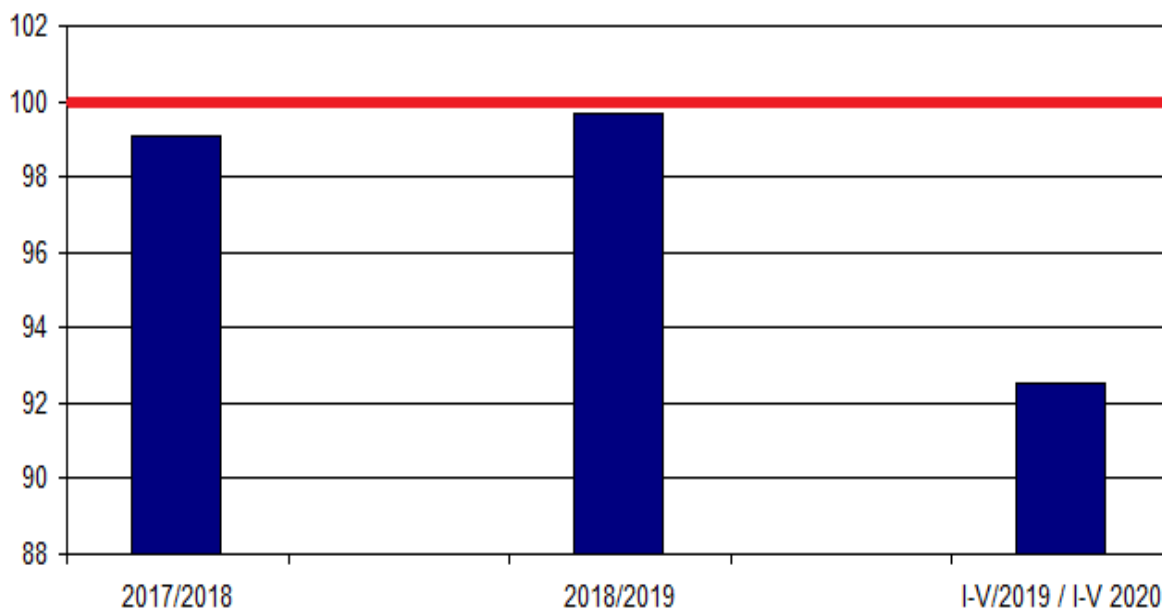
Nastavak rada donosi uvid u utjecaj pandemije na prerađivačku industriju Republike Hrvatske kroz razne pokazatelje obuhvaćajući pritom razdoblje prije i nakon nastanka pandemije kako bi se uočile razlike i utjecaj pandemije.

Tablica 6 prikazuje strukturu pojedinih djelatnosti prerađivačke industrije u ukupnoj industriji te izvorne indekse proizvodnje. Kada se promatra stanje prije korone, odnosno 2018. i 2019. godina, uočava se da je u 2018. proizvodnja smanjena u odnosu na 2017., a najveće smanjenje dolazi kod proizvodnje kemikalija i kemijskih proizvoda i proizvodnje gotovih metalnih proizvoda, osim strojeva i opreme. U 2019. godini pada proizvodnja prerađivačke industrije u odnosu na 2018. godinu, no rast je zabilježen kod ovih djelatnosti: tiskanje i umnožavanje snimljenih zapisa, proizvodnja osnovnih farmaceutskih proizvoda i farmaceutskih pripravaka, proizvodnja električne opreme, proizvodnja motornih vozila, prikolica i polu- prikolica te proizvodnja namještaja. Budući da u 2020. nastupa pandemija COVID-19, tablica pruža dobar uvid u usporedbu proizvodnje prerađivačke industrije u prvih 5 mjeseci 2020. kada korona zahvaća svijet u odnosu na prvih 5 mjeseci 2019. kada nije postojala. Vidljivo je da nastankom pandemije dolazi do još većeg smanjenja proizvodnje prerađivačke industrije što se posebno ističe kod proizvodnje motornih vozila, prikolica i polu- prikolica, proizvodnje namještaja, proizvodnje odjeće, proizvodnje kože i srodnih proizvoda te proizvodnje računala te elektroničkih i optičkih proizvoda. S druge strane, ogroman rast proizvodnje u odnosu na predkrizno razdoblje vidljiv je kod proizvodnje koksa i rafiniranih naftnih proizvoda. Osim toga, jedino su proizvodnja kemikalija i kemijskih proizvoda te proizvodnja papira i proizvoda od papira zabilježile rast.

Tablica 6: Izvorni indeksi proizvodnje prerađivačke industrije RH

	Struktura	2017	2018	I-V/2019
	%	2018	2019	I-V 2020
PRERAĐIVAČKA INDUSTRIJA	81,85	99,1	99,7	92,5
10 Proizvodnja prehrambenih proizvoda	15,14	98,4	103,7	97,3
11 Proizvodnja pića	5,21	102,6	98,7	82,4
12 Proizvodnja duhanskih proizvoda	0,38	123,8	100,4	84,2
13 Proizvodnja tekstila	1,00	99,8	96,9	91,9
14 Proizvodnja odjeće	2,00	97,7	95,2	72,1
15 Proizvodnja kože i srodnih proizvoda	1,50	102,5	97,6	80,4
16 Prerada drva i proizvoda od drva i pluta, osim namještaja; proizvodnja predmeta od slame i pletarskih materijala	3,97	101,1	98,2	89,2
17 Proizvodnja papira i proizvoda od papira	2,42	101,4	99,9	101,8
18 Tiskanje i umnožavanje snimljenih zapisa	1,54	108,2	105,3	91,7
19 Proizvodnja koksa i rafiniranih naftnih proizvoda	1,81	101,1	76,2	291,0
20 Proizvodnja kemikalija i kemijskih proizvoda	2,31	90,1	102,3	106,4
21 Proizvodnja osnovnih farmaceutskih proizvoda i farmaceutskih pripravaka	5,76	109,6	104,7	96,5
22 Proizvodnja proizvoda od gume i plastike	4,79	116,2	103,6	86,4
23 Proizvodnja ostalih nemetalnih mineralnih proizvoda	6,55	101,5	102,5	94,4
24 Proizvodnja metala	2,21	116,0	94,6	82,4
25 Proizvodnja gotovih metalnih proizvoda, osim strojeva i opreme	7,67	88,6	93,8	98,1
26 Proizvodnja računala te elektroničkih i optičkih proizvoda	1,45	98,7	96,5	81,1
27 Proizvodnja električne opreme	3,96	89,5	104,6	91,2
28 Proizvodnja strojeva i uređaja, d. n.	3,24	87,0	89,2	82,2
29 Proizvodnja motornih vozila, prikolica i polu- prikolica	0,99	112,6	104,9	67,0
30 Proizvodnja ostalih prijevoznih sredstava	0,50	62,6	67,2	86,9
31 Proizvodnja namještaja	2,48	97,2	108,8	78,4
32 Ostala prerađivačka industrija	0,84	112,1	93,7	80,2
33 Popravak i instaliranje strojeva i opreme	4,13	103,5	103,3	98,7

Izvor: izrada autora prema: Hrvatska gospodarska komora

Grafikon 13: Izvorni indeksi proizvodnje prerađivačke industrije RH

Izvor: izrada autora prema: Hrvatska gospodarska komora

Kada se gleda cjelokupna industrijska proizvodnja, u 5.mjesecu 2020. ona je bila 12,4% u odnosu na isto razdoblje prethodne godine, što je najbrža dinamika pada od vremena financijske krize, odnosno lipnja 2009. kad je došlo do godišnjeg pada od 13,3%. Ukoliko se primjerice promatra samo mjesec svibanj kroz višegodišnje razdoblje u svibnju 2020. kada je pandemija uzela maha bilježi se najniža razina proizvodnje industrije još od svibnja 2001. godine, iz čega se jasno vidi utjecaj pandemije. (Hrvatska gospodarska komora).

Promatrajući po strukturi, pad u travnju i svibnju 2020. godine posljedica je smanjene proizvodnje u sve tri industrijske djelatnosti: rudarstvo i vađenje (-12,2%, u 15 mjeseci samo jedan rast), prerađivačka industrija (-14,5%, osam mjeseci uzastopnog godišnjega pada) i opskrba električnom energijom, plinom, parom i klimatizacija (-1,6%, dva mjeseca pada). Od ukupne 24 grane prerađivačke industrije, u svibnju 2020. godine samo tri bilježe rast proizvodnje, a to su: proizvodnja koksa i rafiniranih naftnih derivata (157,7%), proizvodnja farmaceutskih proizvoda (3,8%) i proizvodnja ostalih prijevoznih sredstava (17,7%). (Hrvatska gospodarska komora).

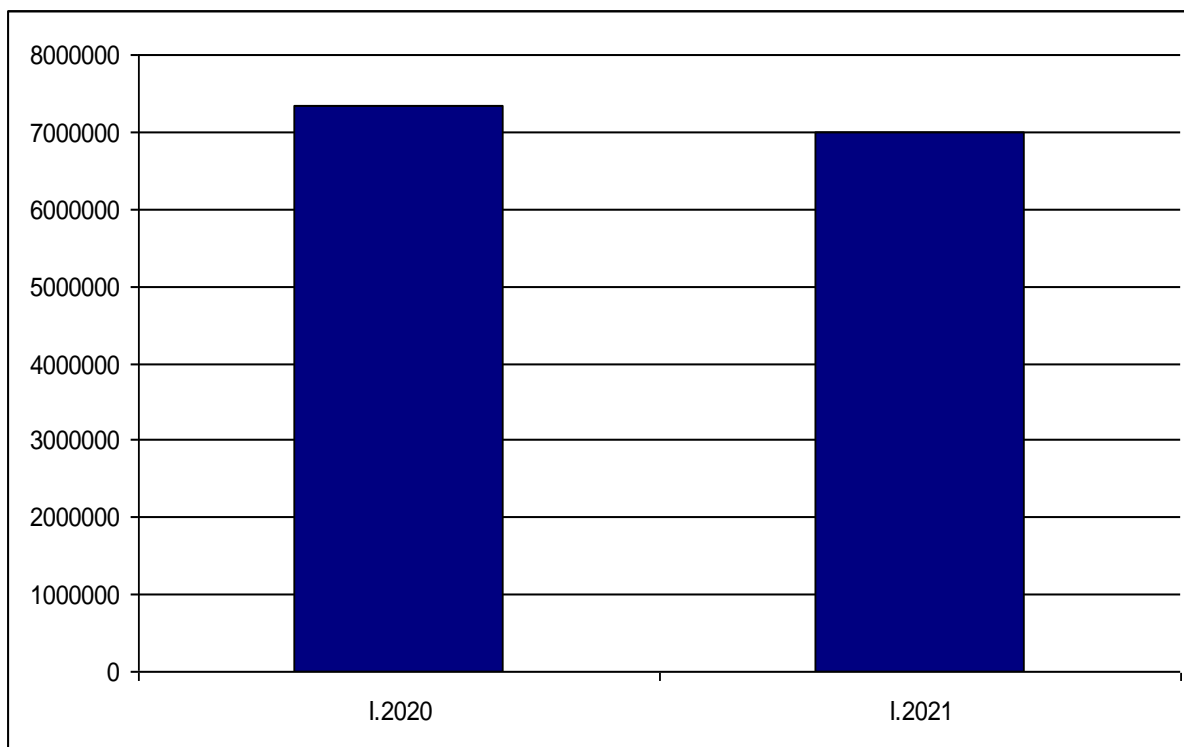
Međunarodna razmjena ovisi o brojnim čimbenicima, a njen obujam i utječe na mnoge varijable gospodarstva. Naime, veći izvoz pozitivno utječe na cjelokupan gospodarski rast svake zemlje, pa i Hrvatske. Izvoz prerađivačke industrije u siječnju 2020. i siječnju 2021. godine vidljiv je u tablici 7.

Tablica 7: Izvoz prerađivačke industrije u siječnju 2020. i siječnju 2021. godine

	IZVOZ (u 000 kn)	
	I. 2020.	I. 2021.
PRERAĐIVAČKA INDUSTRIJA	7 340 064	6 985 707
Proizvodnja prehrambenih proizvoda	654 043	659 796
Proizvodnja pića	68 254	63 221
Proizvodnja duhanskih proizvoda	89 636	98 505
Proizvodnja tekstila	95 265	81 778
Proizvodnja odjeće	375 081	315 720
Proizvodnja kože i srodnih proizvoda	277 692	233 751
Prerada drva i proizvoda od drva i pluta, osim namještaja; proizvodnja proizvoda od slame i pletarskih materijala	466 081	466 676
Proizvodnja papira i proizvoda od papira	173 810	175 043
Tiskanje i umnožavanje snimljenih zapisa	1 211	1 115
Proizvodnja koksa i rafiniranih naftnih proizvoda	368 604	209 935
Proizvodnja kemikalija i kemijskih proizvoda	426 044	395 847
Proizvodnja osnovnih farmaceutskih proizvoda i farmaceutskih pripravaka	446 395	679 050
Proizvodnja proizvoda od gume i plastike	285 464	287 731
Proizvodnja ostalih nemetalnih mineralnih proizvoda	268 511	262 845
Proizvodnja metala	341 874	363 176
Proizvodnja gotovih metalnih proizvoda, osim strojeva i opreme	527 405	554 320
Proizvodnja računala te elektroničkih i optičkih proizvoda	352 409	282 100
Proizvodnja električne opreme	717 184	677 559
Proizvodnja strojeva i uređaja, d. n.	488 522	475 597
Proizvodnja motornih vozila, prikolica i poluprikolica	493 312	325 507
Proizvodnja ostalih prijevoznih sredstava	158 394	121 357
Proizvodnja namještaja	171 013	151 337
Ostala prerađivačka industrija	93 861	103 741

Izvor: izrada autora prema: Državni zavod za statistiku

Siječanj 2020. odabran je jer tada pandemija COVID 19 još nije pogodila Hrvatsku, dok je u siječnju 2021. Hrvatska bila pod utjecajem pandemije. Može se uočiti da je izvoz prerađivačke industrije smanjen u siječnju 2021. u odnosu na isto razdoblje prethodne godine. Ipak, određene djelatnosti prerađivačke industrije bilježe rast izvoza, a to su proizvodnja prehrambenih proizvoda, proizvodnja duhanskih proizvoda, proizvodnja papira i proizvoda od papira te proizvodnja osnovnih farmaceutskih proizvoda i farmaceutskih pripravaka

Grafikon 14: Izvoz prerađivačke industrije u siječnju 2020. i siječnju 2021. godine

Izvor: izrada autora prema: Državni zavod za statistiku

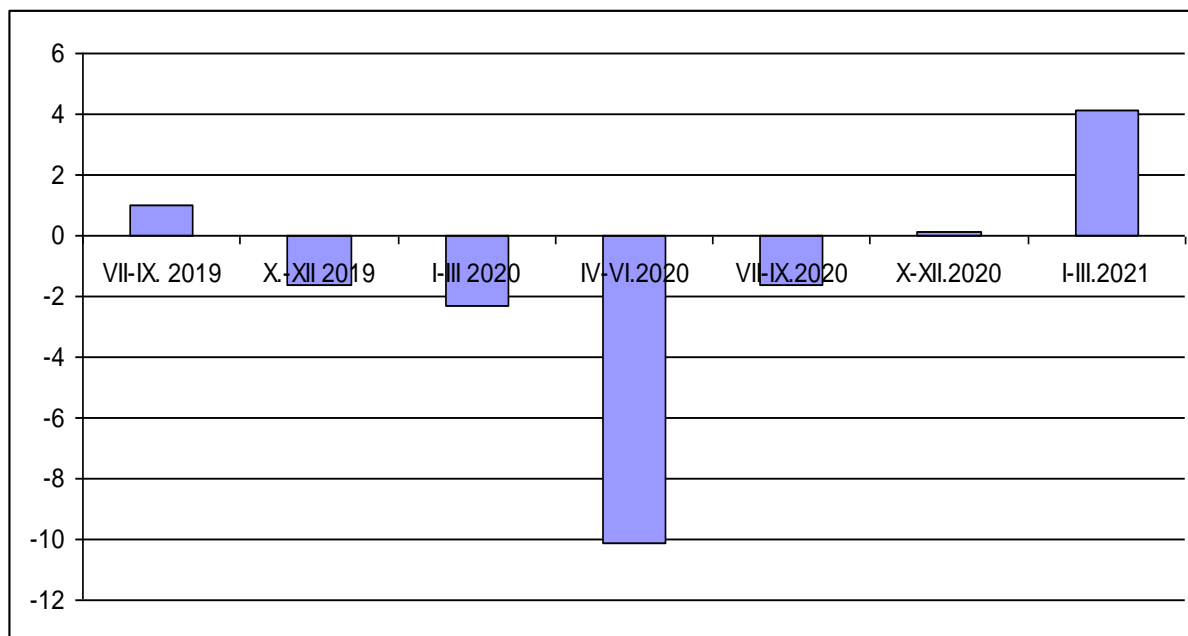
Kada se uspoređuju pandemijska 2020. godina u odnosu na godine prije kada svijet nije bio zahvaćen pandemijom, bilježi se smanjenje izvoza cjelokupne prerađivačke industrije za čak 2,6 milijardi kuna, odnosno 8,1% u 2020. u odnosu na 2019. S druge strane, najveći porast izvoza među djelatnostima bilježi se kod rudarstva i vađenja. Također, izraženiji rast izvoza vidljiv je kod pojedinih grana prerađivačke industrije, pri čemu se ponajprije ističe izvoz ostalih prijevoznih sredstava odnosno brodova, te povećanje izvoza primarnih djelatnosti. (Hrvatska gospodarska komora).

Bruto dodana vrijednost prerađivačke industrije RH prije i nakon nastanka pandemije COVID-19, odnosno od kraja 2019. do početka 2021. prikazana je u tablici 8 i na grafikonu 15.

Tablica 8: Bruto dodana vrijednost prerađivačke industrije RH prije i nakon nastanka pandemije COVID-19

TROMJESEČJE	Bruto dodana vrijednost
VII-IX. 2019	1
X.-XII 2019	-1,6
I-III 2020	-2,3
IV-VI. 2020	-10,1
VII-IX.2020	-1,6
X-XII. 2020	0,1

Izvor: izrada autora prema: Državni zavod za statistiku

Grafikon 15: Bruto dodana vrijednost prerađivačke industrije od kraja 2019. do početka 2021. godine

Izvor: izrada autora prema: Državni zavod za statistiku

Nakon pozitivnog rezultata u trećem tromjesečju 2019, dolazi do smanjenja bruto dodane vrijednosti prerađivačke industrije krajem 2019, što se nastavlja i u 2020. godini. Poseban pad bruto dodane vrijednosti vidljiv je u drugom tromjesečju 2020. godine, a upravo u tom razdoblju je bio izražen utjecaj pandemije COVID-19 te je njen utjecaj vidljiv na bruto dodanu vrijednost. Nakon tog razdoblja dolazi do uzlaznog trenda, te pozitivnog rezultata u posljednjem tromjesečju 2020. godine.

5. ZAKLJUČAK

Kroz povijest je na globalnoj razini dolazilo do pandemija, koje su osim posljedica na smrtnost i zdravstveno stanje stanovništva, ostavljale i ogromne posljedice na gospodarske pokazatelje zemalja diljem svijeta, a među njima se ističe i aktualna pandemija COVID-19 koja pogađa svijet u prvom kvartalu 2020. godine. Naime, u dijelovima Azije se krajem 2019. godine pojavio dotad nepoznat virus, a ubrzano se šireći zahvatio je sve zemlje svijeta, ostavljajući za sobom snažne posljedice na njihova gospodarstva. Ekonomska šteta uzrokovana pandemijom COVID-19 uvelike je posljedica pada potražnje, što znači da je manji broj potrošača spremnih kupiti robu i usluge dostupne u globalnom gospodarstvu. Ipak, unatoč jasnoj opasnosti u kojoj se nalazi cjelokupno globalno gospodarstvo, postoje i razlozi za nadu da se iz trenutnog scenarija može izvući ono najbolje. Vlade su iz prethodnih kriza naučile da se učinci recesije uzrokovane potražnjom mogu suprotstaviti državnim potrošnjom. Slijedom toga, mnoge vlade povećavaju pružanje novčane pomoći građanima i osiguravaju tvrtkama pristup sredstvima potrebnim za zadržavanje zaposlenika tijekom pandemije.

Analizom utjecaja pandemije na hrvatsko gospodarstvo zaključuje se da je ona imala snažan utjecaj i ostavila velike posljedice. Naime, ukoliko se promatra vrijednost BDP-a od 2017. do 2020. godine vidljivo je da se prije nastupa COVID 19 pandemije bilježi pozitivan trend, odnosno kontinuiran rast bruto domaćeg proizvoda, što naglo prekida pandemija, nakon čega slijedi nagli i izraženi pad.

Kod usporedbe tromjesečja pandemijske 2020. godine sa tromjesečjima 2019. uočava se da su konačna potrošnja i bruto investicije u prvom tromjesečju 2020. godine bile veće negoli u istom razdoblju 2019. godine, a razlog tome je što se u prvom tromjesečju još uvijek nisu osjetile velike posljedice korone te nije znatno utjecala na ekonomske pokazatelje. Međutim, već u drugom tromjesečju 2020. vrijednost svakog od promatranih pokazatelja znatno opada. Drugo tromjesečje ukazuje i na najlošije pokazatelje s aspekta vrijednosti ekonomskih pokazatelja u 2020. godine, a do izraženog pada dolazi i u 3. tromjesečju. Ipak, četvrto tromjesečje bilježi bolje rezultate, a bruto investicije se čak vraćaju na bolju razinu negoli u istom tromjesečju prethodne godine. Izvoz i uvoz također bilježe slične trendove, odnosno velik pad u drugom tromjesečju 2020. godine u odnosu na 2019. te kroz cijelo promatrano razdoblje ne dostižu razinu iz 2019. godine. Uz navedeno, korona utječe i na rast

nezaposlenosti. Naime, stopa nezaposlenosti kontinuirano opadala u razdoblju od 2017. do 2019. godine, no navedeni pozitivni trend prekida dolazak korona krize koja u 2020. povećava nezaposlenost.

Pri pisanju rada posebna pozornost se obratila na utjecaj pandemije na prerađivačku industriju. S obzirom da industrija predstavlja jedan od najvažnijih čimbenika rasta svake ekonomije koja teži gospodarskom razvoju i napretku lako je zaključiti da industrijski rast može dovesti do brojnih pozitivnih posljedica za cjelokupno gospodarstvo.

U slučaju hrvatske prerađivačke industrije u mnogim proizvodnim nišama vidljivo je nazadovanje kroz vrijeme, što je dovelo do gubitka početne prednosti koju je u prošlosti imala pred gospodarski najrazvijenijim zemljama u tranziciji. Nažalost, prerađivačka industrija iz godine u godinu doživljava pad udjela u bruto domaćem proizvodu te je vidljivo i sve veće i značajnije napuštanje proizvodnje i porast udjela ostalih sektora. Udio prerađivačke industrije u BDP-u je bio nešto veći od 18% 1995. godine, dok protekom vremena u 2019 pada na razinu od cca 12%. Među djelatnostima prerađivačke industrije najveći udio u BDP-u zauzima proizvodnja prehrambenih proizvoda sa udjelom od 2,2% i proizvodnja gotovih metalnih proizvoda sa udjelom od 1,5%.

Nastankom pandemije dolazi do još većeg smanjenja proizvodnje prerađivačke industrije, posebice kod proizvodnje motornih vozila, prikolica i polu-prikolica, proizvodnje namještaja, proizvodnje odjeće, proizvodnje kože i srodnih proizvoda te proizvodnje računala te elektroničkih i optičkih proizvoda. S druge strane, ogroman rast proizvodnje u odnosu na predkrizno razdoblje vidljiv je kod proizvodnje koksa i rafiniranih naftnih proizvoda. Osim toga, jedino su proizvodnja kemikalija i kemijskih proizvoda te proizvodnja papira i proizvoda od papira zabilježile rast. Izvoz prerađivačke industrije smanjen u siječnju 2021. u odnosu na isto razdoblje prethodne godine. Ipak, određene djelatnosti prerađivačke industrije bilježe rast izvoza, a to su proizvodnja prehrambenih proizvoda, proizvodnja duhanskih proizvoda, proizvodnja papira i proizvoda od papira te proizvodnja osnovnih farmaceutskih proizvoda i farmaceutskih pripravaka. Nakon pozitivnog rezultata u trećem tromjesečju 2019, dolazi do smanjenja bruto dodane vrijednosti prerađivačke industrije krajem 2019, što se nastavlja i u 2020. godini. Poseban pad bruto dodane vrijednosti vidljiv je u drugom tromjesečju 2020. godine, a upravo u tom razdoblju je bio izražen utjecaj pandemije COVID-19 te je njen utjecaj vidljiv na bruto dodanu vrijednost.

Iz provedenog istraživanja vidljiv je značajan i negativan utjecaj pandemije na hrvatsku prerađivačku industriju, budući da su nakon nastanka pandemije svi pokazatelji ukazali na negativne rezultate. Ipak, uočava se i poboljšanje stanja, no ono još ne dostiže razine iz godina prije pandemije.

LITERATURA:

1. Beach, B. i sur. (2020): The 1918 influenza pandemic and its lessons for Covid-19. NBER Working Paper No. 27673.
2. Botrić, V (2012): Mehanizmi prilagodbe hrvatske prerađivačke industrije: analiza s aspekta tržišta rada. *Ekonomski vjesnik : Review of Contemporary Entrepreneurship, Business, and Economic Issues*, Vol. XXV No. 1, 121-131.
3. Buturac, G. (2008): Komparativne prednosti i izvozna konkurentnost hrvatske prerađivačke industrije. *Economic research - Ekonomska istraživanja*, Vol. 21 No. 2, 47-59.
4. Čavrak V. (ur.) (2011), *Gospodarstvo Hrvatske*, Zagreb, GrafoIdea
5. Frith, J. (2012): The History of Plague – Part 1: The Three Great Pandemics. *History*. Issue Volume 20 No. 2: 11-16.
6. Herceg, T. (2020): Deindustrijalizacija i njezin utjecaj na ublažavanje buduće krize - slučaj Europske unije. *Poslovna izvrsnost*, Vol. 14 No. 2
7. Ivanović, V. (2014): Pojam krize: konceptualni i metodologijski aspekti. *Međunarodne studije*, god. 14, br. 2, str. 9-29
8. Impact of COVID-19 on the United States economy and the policy response. ECLAC, Dostupno na: https://repositorio.cepal.org/bitstream/handle/11362/45984/1/S2000540_en.pdf (23.08.2021.)
9. Jurčić, Lj. (2011): Kad instrumenti postanu ciljevi. Hrvatska industrijalizacija. Zagrebačka inicijativa: perspektive.
10. Mamelund, S.E. (2008): *Influenza, Historical*. University of Oslo, Oslo, Norway
11. Prester, J., Rašić Bakarić, I. (2017): Analiza strukturnih obilježja prerađivačke industrije Republike Hrvatske. *Ekonomski pregled*, 68 (4) 341-383.
12. Rašić Bakarić, I. i Vizek, M. (2010): Analiza konkurentnosti i strukturnih obilježja prerađivačke industrije RH. *Ekonomski pregled*, 61 (5-6) 241-270.
13. Ravančić, G. (2006): Crna smrt 1348.-1349. u Dubrovniku – srednjovjekovni grad i doživljaj pandemije. Doktorska disertacija, Filozofski fakultet Zagreb.
14. Škuflić, L. i Turuk, M. (2013): Barijere ulaska malih i srednjih poduzeća u prerađivačku industriju u hrvatskoj. *Poslovna izvrsnost*, Vol. 7 No. 2, 23-40.

15. <https://www.hgk.hr/documents/gospodarskakretanja050620kor045f71cbb761cff.pdf>
(23.08.2021.)
16. www.koronavirus.hr (25.08.2021.)
17. <https://www.poslovnifm.com/bizblog/pod-povecalom-nikola-niksic/analiza-prerativacka-industrija/> (25.08.2021.)
18. <https://veterina.com.hr/?p=31621> (10.08.2021.)
19. <https://africacenter.org/spotlight/lessons-1918-1919-spanish-flu-africa/> (10.08.2021.)
20. <https://www.statista.com/topics/6139/covid-19-impact-on-the-global-economy/>
(15.08.2021.)
21. <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/07036337.2020.1852231> (15.08.2021.)